

Slovenski Pravnik

Glasilo društva „Pravnika“ v Ljubljani

VSEBINA :

1. Dr. Juri Štampihar: Vrednota, valorizacija in zasebno pravo . 101
2. Dr. Metod Dolenc: Kazenskopravno dokazovanje resničnosti . 119
3. Dr. Avgust Munda: Zahteva za zaščito zakona in odločba o stroških 132
4. Dr. Boris Tušek: Lastninska pravica na materialnih delih poslopij po francoskem pravu 134
5. Književna poročila 142
6. Razne vesti 151

Prilogi: Odločbe kasacijskega sodišča v kazenskih stvareh II, št. 342 do 350 (p. 21, str. 321—356).

Odločbe v upravnih stvareh I, št. 41 do 50 (p. 5, str. 65—80).

V LJUBLJANI 1939

UREDNIK: DR. RUDOLF SAJOVIC

Tiskali J. Blasnika nasl., Univerzitetna tiskarna in litografija d. d. v Ljubljani. — Odgovoren L. Mikuš.

Rokopisi naj se pošiljajo:

Uredništvo „Slovenskega Pravnika“ v Ljubljani, Bleiweisova cesta 16/I
Izhaja mesečno. — Naročnina 60 Din na leto.

Članarina (naročnina) naj se nakazuje na čekovni račun Poštne hranilnice, podružnice v Ljubljani št. 11.870 (Društvo „Pravnik“ v Ljubljani).

Naročnina za „Slovenski Pravnik“ znaša 60 dinarjev. Gg. naročnike prosimo, da zaostalo naročnino čimprej poravnajo; tudi uprava mora poravnati svoj dolg tiskarni. Poslužijo naj se v to priloženih položnic; kdor pošilja naročnino s pošt. ali čekov. nakaznico, naj jo naslovi na „Društvo »Pravnik« v Ljubljani“ (ne osebno na blagajnika), ker se pripisuje vsa naročnina čekovnemu računu pri poštni hranilnici. Tudi reklamacije naj se naslavljaajo tja-kaj; upoštevajo se samo prvih 14 dni potem, ko je list izšel. Prav tam se dobe:

Slovenski Pravnik l. 1909 do 1922 à 36 Din, posamezne številke à 3 Din.

Slovenski Pravnik l. 1923. dalje à 70 Din, posamezni snopiči (dvojne številke) po 12 Din, št. 11 do 12 l. 1935 po 25 Din.

Odločbe kasacijskega sodišča v civilnih stvareh, II. knjiga po 70 Din, posamezne pole, kolikor so v zalogi, po 3 Din.

Mnenja o Predhodnem načrtu državljanskega zakonika za Kraljevino Jugoslavijo. Cena 70 Din. Posamezne pole po 3 Din.

Spomenica na drugi Kongres pravnika po 25 Din.

Dr. M. Dolenc: Simbolična pravna dejanja in izražanja med Slovenci — po 12 Din.

Dr. E. Pajnič: Sreska kot kazenska sodišča po novem zakoniku o sodnem kazenskem postopanju — po 15 Din.

Dr. Fr. Skabernè: Slovenski advokati in javni notarji v književnosti, znanosti in politiki — po 12 Din.

Uporedna slavenska pravnička terminologija — po 30 Din.

Izšla sta prva dva zvezka Zbirke zakonov, ki jih izdaja društvo „Pravnik“

Sodni kazenski postopnik
in
Civilni pravdni postopnik.

Slovenski Pravnik

Leto LIII.

Ljubljana, junija 1939.

Štev. 5.—6.

Vrednota, valorizacija in zasebno pravo.

Dr. Juri Štempihar.

I. Uvod.

Star kot denar je star tudi boj med nominalizmom na eni in med metalizmom, oziroma odkar je papirnat denar spodrinil kovance, med valorizmom na drugi strani. Papirnat denar je v prej neslutnih dimenzijah omogočil spremembo denarne vrednosti navzdol in še podčrtal važnost valorizacijskega vprašanja; ga pa tudi še bolj zamotal.

Zasebnopravna teorija je že od davnih časov¹ razlikovala tri vrste denarne vrednosti in sicer: 1) imensko vred-

Okrajšave: Avakumović: dr. G. Avakumović, Promena valute i privatnopravni poslovi v Arhivu VIII (XXV) str. 23, 107. Hartmann: dr. Gustav Hartmann, Über den rechtlichen Begriff des Geldes und den Inhalt von Geldschulden, 1868. Jan: dr. Juro Jan: Valutno vprašanje, 1922. Klang: dr. Heinrich Klang, Geldentwertung und juristische Methode, 1925. Krasnopolski: Krasnopolski—Kafka, Öst. Obligationenrecht, 1910. Krčmár: dr. Jan Krčmár, Ustanovení o hodnotě a ceně v obč. zákoníku a jejich poměr k některým otázkám současným v Sborníku věd právních a státních, XXII, 1922, str. 306. Krek: dr. Gregor Krek, Obligacijsko pravo, 1937. Mudrovčič, Pitanje valorizacije: dr. Josip Mudrovčič, Rastu-li novčane tražbine, kad valuta pada?, 1925. Mudrovčič, Aufwertungsproblem in Gesetzgebung und Rechtsprechung Jugoslaviens v Zeitschrift für Ostrecht 1927, str. 229. Nussbaum: dr. Arthur Nussbaum, Das Geld in Theorie und Praxis des deutschen und ausländischen Rechts, 1925. Savginy: Das Obligationenrecht als Theil des heutigen römischen Rechts, 1851, I. Band. Scaduto: Gioachino Scaduto, I debiti pecuniari e il deprezzamento monetario, 1924. Wahle: dr. Karl Wahle, Das Valorisationsproblem in Gesetzgebung und Rechtsprechung Mitteleuropas, 1924. Wahle Gutachten: VI. deutscher Juristentag in der CSR 1933, dr. Karl Wahle: Welche währungsrechtlichen Bestimmungen empfehlen sich auf dem Gebiete des Privatrechts str. 133. — Ostale okrajšave kot v Sl. Pravniku 1936, str. 49. — Obširno slostvo je navedeno pri Mudrovčiču, Pitanje valorizacije in v dr. Voršičevem članku o Valutnih klavzulah v Sl. Pravniku 1936, str. 410. — Uporabljeni so bili le viri, ki so bili na razpolago. Ko je bil članek že sestavljen, je začel izhajati v Mjesečniku, zvezek za februar 1939, spis dr. Željka Ledererja, Problematika valutnega zakonodavstva, ki ni mogel biti več uporabljen in na katerega se s tem opozarja.

¹ Wahle Gutachten str. 185, op. 14.

nost; odtod nominalizem; 2) notranjo ali kovinsko vrednost; odtod metalizem in 3) tečajno ali kurzno vrednost, ki se pokaže v prostem prometu. Prvotno so služili kot denar predmeti vsakdanje rabe in uporabe: žito, živina, platno ali pa platina (?) itd.; pozneje kovine, posebno drage kovine; od konca 18. stoletja papir in sicer ali kot državna nota ali pa kot bančna nota ali bankovec. Za državne note in za bankovce se sedaj menda rabi skupni izraz novčavnica. Dokler so služile kot denar stvari vsakdanje rabe in uporabe ali pa drage kovine, je bil tak denar sam na sebi vrednost. Tak denar se je v prometu mogel jemati za neposredno uporabo ali pa kot nositelj oziroma predstavitelj vrednosti, torej za svojočasno zamenjavo za drugo blago. Papirnat denar kot tvarina nima nikake pomembne vrednosti in bi torej niti ne bil (telesna) stvar v smislu zasebnega prava. Razen numizmatika ga nihče ne vzame zaradi njega samega, temveč samo zaradi njegovega pomena kot predstavitelja, oziroma nosilca ideelne vrednosti, ki je po določbah zakona ali po računu prometa z njim zvezana. Šele s papirnatim denarjem je prišel nominalizem do popolne veljave in privedel do najhujših prevratov v zasebnopravnem prometu.

Dasi papirnat denar kot telesna stvar ne pomeni tako rekoč nič, more v gospodarskem življenju ohraniti svojo veljavo vsaj deloma tudi takrat, kadar je njegova zveza z ideelno vrednostjo dvomljiva ali pretrgana. Ta pojav, ki smo ga imeli priložnost opazovati po prevratu leta 1918, pa ne more biti trajen. Življenje si bo namreč poiskalo drugo denarno sredstvo ali denarni znak ali pa se bo vrnilo k nedenarnemu gospodarstvu. Zahteva, da mora tudi papirnat denar vrednost v resnici predstavljati, ni torej brez podlage in stari spor med Savignyjem in Hartmannom ni dokončno odločen v Hartmannovo korist.

Že doslej navedeni zgodovinski podatki o denarju nam nadalje tudi razodevajo, da je bila prvotno merodajna le notranja vrednost. Samo metalizem je prvoten in naraven. Šele odkar je vzela denarstvo v roke država, je mogoče govoriti o zakonski, imenski vrednosti denarja. Država je dobila s tem v roke tudi možnost, da določi imensko vrednost višje, kot jo nakazuje notranja vrednost. Te možnosti se je večkrat iz fiskalnih in drugih „javnih“ ozirov tudi izdatno posluževala. Že v punskih vojnah in pozneje pod cesarji se je pojavila razlika med imensko in notranjo

vrednostjo.² Utrditev državne moči in nominalizem hodita roko v roki in korakata skupaj do — neizogibnega poloma, do demontaže denarnega in vzpostavitve naturalnega gospodarstva. Cele ljudske plasti utrpe težke izgube, državno gospodarstvo zabrede v nered, država pride ob kredit in zaupanje. Nato prično zopet poskusi za ozdravljenje denarstva in to na podlagi — metalizma. Taka trenja seveda ne morejo biti brez zasebnopravnih sporov in se je le čuditi, kako nepričakovano neizdatni so v tej materiji rimski pravni viri.

Zgodovina rimskega denarstva se ponavlja v srednjem in v novem veku. Za srednji vek in za začetek novega je značilna politična razdrobljenost; veliko število deželnih knezov, fevdnih gospodov in različnih mest je imelo denarni regal in ga izdatno izkoriščalo, t. j. denar poslabševalo. Še preden je dolg došel v plačilo, je bil denar že manj vreden. To, ne da bi se bil denarni sestav spremenil. Če se je pa spremenil, pa še tembolj.

V tej zmedi in brez zaslombe v rimskih virih so postavili glosatorji kot edino življenje zmožno in porabno načelo, ki se zdi nezavzetemu lajiku samo ob sebi umevno, pravniku pa prvovrstno odkritje, namreč: upnik mora dobiti isto vrednost, ki je bila pri sklepu pogodbe računana. To je *bonitas intrinseca*. Zunanja ali imenska vrednost, *bonitas extrinseca*, se odklanja. Vkljub slabi latinščini se je metalistično načelo uveljavilo povsod, kjer je veljalo rimsko pravo. Tako je bilo, dokler nista v Franciji porajajoči se absolutizem, v znanosti pa Kant³ pripravila tla nominalizmu, ki ga je *code civil* (čl. 1895) celo izrečno uzakonil.^{3a} Od takrat je prešel nominalizem v inventar publicistike, kateri omogoča čisto enostavne rešitve najbolj zamotanih finančnih vprašanj.

Naš odz. v tej točki ni sledil Kantu, temveč je zavestno ostal pri metalizmu. Pač pa je prešel nominalizem v vrednotno zakonodajo 19. stoletja, torej v domeno publicistike in po tem ovinku v civilistično miselnost in znanost. Kolikor se je sploh še čutila za pristojno za denarstvena vprašanja oziroma kolikor se je zaradi razmeroma ustaljenih denarnih razmer 19. stoletja za taka vprašanja zanimala. Izgleda, da namerava civilistika to polje za stalno prepustiti publicistiki v obdelovanje. To bi ne bilo na korist ci-

² Krek str. 45; Hartmann str. 113.

³ Wahle str. 158, 159.

^{3a} Enako čl. 1821 laškega *cod. civ.*

vilistike niti na korist stvari same; kajti publicistika se opira na povsem drugačno miselnost in operira z drugačnimi razlogi, z „medlimi linijami, namesto z izklesanimi pojmi“.⁴ Razlika obeh miselnosti se je nazorno pokazala na pravniskem kongresu v Ljubljani leta 1926.

Dasi so bile denarne razmere po napoleonskih vojskah razmeroma stalne, do konca 19. stoletja ni manjkalo valorizacijskih pravnih in dunajsko vrhovno sodišče je moralo še leta 1918 izdati judikatni rek št. 123 (Gl. U. 13.638), ki se tiče učinkov finančnega patenta z dne 20. februarja 1811 na terjatve, nastale pred letom 1799. Civilistična produkcija pa je postala skromna⁵ in Savigny se v predgovoru tako rekoč opravičuje, da se je upal spustiti na posvečena, publicistiki pridržana tla, češ da se na tem področju „ne čuti prav domačega“. — Žalostna je danes usoda civilistike, ki je matica vseh pravoznanskih panog. Eno področje za drugim ji odvzemajo publicistične vede in med njimi je tudi denarstvo. Ker pa je denar najpogostejši predmet zasebnopravnih poslov in za posameznika nič manj življenjskega pomena kot v gospodarstvu javnopravnih teles, si mora civilistika po vzoru glosatorjev lastiti kompetenco tudi v naprej in v celem obsegu, v katerem učinkuje denar po svojih funkcijah na predmet ali vsebino zasebnopravnih razmerij in mora kompetenco v celem tem obsegu tudi braniti in vzdrževati, ne pa zadovoljiti se z oglodanimi kostmi denarnega prirastka, pomešanja, vindikacije itd., v ostalem pa odkazati na „tostvarno postoječe zakonite predpise“ in discipline. Pri takem režimu z denarstvom, kot smo ga doživeli, izgleda, kot da smo se vrnili k nazorom starih francoskih publicistov, ki so zatrjevali, da je denar last države in da ima zasebnik samo golo posest.⁶

Ker je denar predmet najbolj pogostih zasebnopravnih poslov, mu je de lege ferenda privoščiti vsaj malo prostora v splošnem zasebnopravnem zakoniku. Človek se dandanes komaj obrne, pa je že sklenil zasebnopraven posel denarne vsebine.⁷ Tudi iz razlogov meddržavnega prometa moramo

⁴ Hartmann str. IV, 2; Scaduto str. 3; Nussbaum v predgovoru: Spomenica na II. pravniški kongres v Ljubljani str. 148; dr. Bajkič.

⁵ Za 19. stoletje sta omeniti Savigny in Hartmann, za 20. stoletje Scaduto in Nussbaum.

⁶ Hartmann str. 22, 23; prim. Nussbaum str. 15, 39.

⁷ Prim. Wahle Gutachten str. 214 s pokazom na § 244 nemškega zakonika, čl. 84 švic. obl. prava in na poljski načrt; Hartmann str. 39; Scaduto str. 68. Ehrenzweig § 163 denar kot merilo vrednosti, § 298 denar kot menjalno in plačilno sredstvo in kot predmet obveze. —

imeti svoje lastne, avtonomne denarne določbe.⁸ V meddržavnem prometu zadevajo druga ob drugo različne vrednote, dobre in slabe, kovinske in papirnat, „stalne“ in nestalne. Stalnost nobeni ni zajamčena; tudi če bi drugzega ne bilo, se cena plemenitim kovinam spreminja.⁹ Ker imajo druge države take določbe, mi brez njih ne moremo biti. Saj gre za eno izmed glavnih osnov današnjega zasebnega prava, namreč za zasebno lastnino in njeno zaščito. Da se izrazimo z besedami redaktorjev odz.: gre za to, da „se uresničijo vedno enaka načela čiste pravičnosti in zajamči državljanom njih resnična lastnina.“¹⁰

Ne moremo tukaj zaiti v celotni problem denarstva v zasebnem pravu in se moramo omejiti samo na en odsek te materije: na valorizacijo in na „tako zvano valorizacijo“.¹¹ Mislamo, da tu ne gre za dva različna pojma, temveč za en pojem in za eno vprašanje, namreč ali rastejo (sc. številčno) denarne terjatve, kadar valuta pada, kot se je izrazil Mudrovčič.¹²

Potrebna je še nadaljnja omejitev, namreč omejitev na domači zasebnopravni promet. Meddržavni promet pustimo raje na strani, dokler naš notranji problem ni razčiščen.

II. „Prava“ in „čista“ denarna terjatev.

Soglasno mnenje zasebnopravne teorije je: „Obveze denarne vrste (Geldsorte) in obveze denarne species niso prave denarne terjatve. Denarne terjatve v pravem smislu so le take dajatve denarne vsote, ki njen predmet ni denar določene vrste, temveč vrednost, katero denar izraža.“ „Upnik hoče dobiti od dolžnika predvsem vrednost, katero označuje denarni znesek.“¹³ Izgleda, da je že v tej definiciji izražen pristanek na metalizem in na valorizačnost denarne terjatve kot njena imanentna lastnost;

Določbe o valorizaciji bi spadale v poglavje o izpolnitvi ali o prestopu obvez.

⁸ Wahle Gutachten str. 181; predlogi str. 217.

⁹ Prim. Jan str. 5; Krčmář str. 323; Voršič v Sl. Pravniku 1935 str. 416.

¹⁰ Löb-Komorzynski, Regelung der Fremdwährungs- und Geldschuldverhältnisse str. 4.

¹¹ Klang str. 25 oz. avstr. judikatni rek št. 15; naša odločba Rv 799/38.

¹² Str. 42.

¹³ Krek § 12: I str. 44; v istem smislu Krčmář III str. 69; Sedláček I točka 198; Scaduto str. 69, Nussbaum str. 67, 68, 88, 89; prim. Savingy § 43 in Weinmann v ZBl 1936 str. 855.

vendar se večina avtorjev, vsekakor glede na določbe pozitivne zakonodaje, katero imajo pred očmi, priznava k nominalizmu.¹⁴

Življenjska izkušnja nas uči, da strankam pri „pravi“ denarni terjatvi ne gre za vsoto, ampak za vrednost. Pri odplatnih poslih se vrednost ne izmenja za vsoto kot tako, temveč se izmenja vrednost za vrednost, katero naj denar po pogodbenem smotru (§§ 901, 914 odz.) izraža. Denar kot tak, sam na sebi, po volji strank ni predmet pogodbe in se ne izroča in sprejema kot telesna stvar, kot kos ali komad, temveč kot nositelj ali predstavitelj ideelne vrednosti, po kateri hočeta stranki dajatev in protidajatev izravnati.¹⁵

Večina terjatev je denarnih že po zakonu in od vsega početka: iz menice, iz kupne pogodbe, na vračilo vlog zoper denarne zavode, nujni delež ali pa so denarne po življenjski praksi: iz rabokupne, službene, posojilne, zavarovalne pogodbe, preživnine, rente itd. Znesek more biti določen ali po pogodbi („terjatve s pogojeno vsoto“) ali pa je vsaj objektivno določljiv (primerna mezda ali kupnina, nujni delež, preživnina). Prvotno nedenarne terjatve se morejo po zakonu ali pravnem poslu naknadno spremeniti v denarne: denarne preživnine, preživitni relutum, dalje odškodnine in reparacije, kadar naturalna restitucija „ni na mestu“. Znesek je treba šele številčno določiti, kolikor ni izjemoma že s pravnim poslom ali po zakonu v naprej določen.

Valorizačno slovstvo in sodstvo pa imata drugačno, svoje izrazje. Na prvotno nedenarne, pozneje v denarne spremenjene terjatve se nanaša Pollakov izraz „številčno nedoločene terjatve“,¹⁶ ki ga sprejema tudi sicer skeptični Klang.¹⁷ Za denarne terjatve, katerih znesek je s pogodbo določen, rabi Mudrovčič izraz „terjatve s pogojeno vsoto“.¹⁸ Posebno značilen pa je spontano nastali izraz „čista denarna terjatev“, ki se postavi v nasprotje s „terjatvijo denarnega smotra“ oziroma s „terjatvijo denarne vrednosti“ (Ratzenhofer, Wahle, Mudrovčič: Geldzweckforderung; Nussbaum: Geldwertforderung). S prvimi se razumevajo terjatve, pri katerih je namen, za katerega se ima denar po pogodbi uporabiti, „razviden neposredno iz pravnega posla

¹⁴ Prim. Nussbaum str. 69, op. 3, 4.

¹⁵ Prim. Nussbaum str. 5, 6.

¹⁶ Pollak v GZ 1923, Scheyeva številka str. XX nasl.

¹⁷ Str. 17, 18.

¹⁸ Str. 38.

samega“ in je „pogodbeni smoter istoveten s smotrom uporabe denarja“ (Vertragszweck: Verwendungszweck). Poglavitni primer so preživnine.¹⁹ Terjatve denarne vrednosti pa se definirajo idem per idem, namreč terjatve, pri katerih je denarni vrednosti „pripisovati pravno pomembnost“: odškodnine, kolacije, preživnine, povračila,²⁰ torej terjatve „z nepogojeno denarno vsoto“. Klang je zoper razlikovanje „čistih“ denarnih terjatev od drugih denarnih terjatev, vendar njegovim pomislekom ne bo mogoče v celoti pritrčiti. Ako je namreč pogodbeni smoter razviden iz pogodbe same, potem redoma ne bo zakonitega razloga, da ga ne bi upoštevali.

Klang²¹ kaže na to, da se namerava z uvedbo pojma „čistih“ denarnih terjatev, pri „ne-čisto“ denarnih terjatvah obiti zakonito nominalistično načelo in terjatvam denarnega smotra, oziroma terjatvam denarne vrednosti po tem ovinku, torej protizakonito pripomoči do valorizacije. V tem pogledu je Klangu za področje avstrijske zakonodaje samo pritrditi. Kajti vse, kar se izvaja iz pogodbene volje strank na korist valorizacije pri „ne-čistih“ denarnih terjatvah, velja v polni meri tudi za „čiste“ denarne terjatve, za dvostranske in za enostranske. Tudi pri kupni, posojilni, službeni, zavarovalni pogodbi itd. se ve že iz življenjske izkušnje in zato do nasprotnega dokaza predpostavlja, da strankam ne gre za vsote, ampak za vrednosti, ne za denarne kose ali znake kot take, temveč za vrednost, ki jo po računu strank (ne zakona!) izražajo. Gre le za to, če in koliko nam pozitivna zakonodaja dopušča upoštevati pravo pogodbeno voljo strank.

V slovstvu in sodstvu se „čistim“ denarnim terjatvam valorizacija v načelu odreka; v podrobnostih pa je sporno, katerim posameznim pogodbenim tipom naj se valorizacija izjemoma vendarle dovoli.

¹⁹ Burkart v GZ 1923 str. 45 nasl.; Wahle str. 171 in 210; Mudrovčič str. 37. Pri Krasnopolskem str. 39 in v Klangovem komentarju II/2 str. 731 je izraz „reine Geldforderung“ istoveten z našim izrazom „prava“ denarna terjatev. Ut 5/39: Začasna preživnina, katero mora oče plačevati polnoletnemu sinu vsledčasne odredbe, se v ip. ne obravnava kot denarna terjatev, temveč kot nedenarni zahtevek, kar je v skladu s pojmom preživnine, ki ima namen, zagotoviti upravičencu preživljanje in se po tem namenu loči od denarnih terjatev. — Scaduto je sicer načeloma zoper to, da bi se smotru uporabe priznaval pravni pomen (str. 77, 78), dopušča pa izjemo za preživnine, str. 193.

²⁰ Nussbaum str. 144.

²¹ Str. 21 nasl.

Ostale posebnosti denarnih terjatev²² nas tu ne zanimajo razen ene. Pri prehodu od ene vrednote na drugo je samo ob sebi umevna naloga zakonodavca, da postavi prehodne določbe za preračunavanje. Če tega ne stori, potem je pač dejansko nadomestil eno vrednostno edinico z drugo; v dvomu v enakem vrednostnem razmerju. To je pri takem prehodu en problem in ta je valoristične narave. Je pa še drug problem in ta je splošne civilistične narave. S tem namreč, da izginejo prejšnje vrednotne edinice iz prometa, ni nastopil primer nemožnosti izpolnitve pri tistih denarnih obvezah, ki so izražene v prejšnji vrednoti, kajti zaradi tako zvanega povratnega priključka stopijo nove denarne edinice avtomatično na mesto prejšnjih. Dasi izgine celotni genus ene vrednote, pecunia perire non censetur. Pecunia je super-genus, ki ne trpi praznote oziroma, da se izrazimo z romansko elokvenco Scadutovo (str. 69): „L' obbligazione pecuniaria ha per oggetto una merce eterna, come eterno è da ritenersi l' istituto del denaro.“

Pri prehodu od ene vrednote na drugo ne nastopi sprememba v „glavnem predmetu“ obveze, katero ima v mislih § 1376 odz.; kajti pri pravih denarnih terjativah ne gre za denarne kose, temveč za vrednost in protivrednost. Razlog, ki močno govori zoper prenašanje nominalizma v zasebno pravo. Razen tega sprememba ni nastopila po volji strank (§ 1377 odz.), temveč brez ozira na njihovo voljo. Ne gre za novacijo, temveč za „konverzijo“.

III. Naše denarstvo in vrednotna zakonodaja.

Denarna teorija pravi: denar je splošni merilec vrednosti in splošno menjalno in plačilno sredstvo.

Odz. nima posebnih določb o pojmu, vrstah, funkcijah in vrednostih denarja; predpostavlja jih kot znane. V § 304 je denar določen za „merilo vrednosti“ pri sodnih cenitvah. V pravu je treba vse abstraktnosti meriti, ker sicer niso dovolj določne in zato nesposobne za pravni promet. Skrbnost in pazljivost se merita po dobrem gospodarju ali po normalnih sposobnostih; vrednost se meri z denarjem. Stranke morejo pri pravnih poslih meriti ali ceniti tudi z drugim sredstvom. Seveda, kolikor posebni predpisi te prostosti ne omčujejo; od leta 1931 je takih predpisov

²² Nussbaum § 8, § 5: III, dalje str. 73, 155; prim. Scaduto str. 68 nasl.; drugače Mudrovčić, Pitanje valorizacije str. 27, 35, dalje Aufwertungsproblem str. 229, 230 in Mjesečnik 1927 str. 51.

vedno več. §§ 250, 371, 510, 680, 658, 1054, 1092, 1227 itd. govore o „gotovini“, §§ 985 in 986 o kovancih in papirnatem denarju; §§ 988, 989 o notranji vrednosti; §§ 987, 905, 1047 o denarnih vrstah. Lege non distinguente je pod denarjem razumeti ne samo vrednotni denar, temveč tudi tkzv. prometni denar,²³ pod papirnatim denarjem pa državne note in bankovce.

Iz določbe § 304, da je denar obvezno merilo pri sodnih cenitvah, se more, pa ne mora sklepati na to, da je denar tudi v resnici nositelj vrednosti.²⁴ V odz. ni predpisa, da je denar tudi zakonito menjalno in plačilno sredstvo: pecuniam tenens tenet omnem rem, quem habere vult. Razmerje med denarjem kot menjalnim in plačilnim sredstvom,²⁵ oziroma kot plačilnim sredstvom in merilom vrednosti²⁶ za reševanje valorizacijskih vprašanj ne nudi izrazitih prijemov, ker so vse te funkcije samo različne strani ene in iste medalje in med sabo bolj ali manj tesno zvezane.

§§ 305, 304 govorita nadalje o vrednosti, §§ 304, 305 o ceni.^{26a} Cena je glasom § 304 tista vrednost, ki je določena. Vrednost ni neposredno definirana, pač pa se dà iz § 305 posneti, da je vrednost istovetna s pomenom, ki ga ima stvar za človeka z ozirom na koristi, ki mu jih nudi.^{26b} Vrednost je potemtakem čisto metalističen element; cena pa diši vsled svoje zveze z denarjem že bolj po nominalizmu, vendar tudi po tem ovinku ni mogoče zanesti nominalizma v sestavi odz. Kajti zakon sam v rabi omenjenih izrazov ni dosleden; človek bi pričakoval, da bo rabil izraz cena, rabi pa izraz vrednost in obratno; n. pr. 305, 417, 419 itd.^{26c} Dalje: vrednost je abstrakten pojem, abstraktna predstava, ki se konkretizira v cenitvi s pomočjo merila; denar torej ni glavna stvar, ampak samo pripomoček. Glavna stvar je in ostane vrednost.

Redaktorji odz. so izhajali s stališča, da mora odz. vsebovati samo trajne smernice za ravnanje posameznika v zasebnopravnem življenju in da zato ne spadajo v zakon nikake določbe, veljavne samo za prehodno dobo ali za izredne razmere.^{26c} To svojo namero so tudi izrazili in

²³ Krasnopolski str. 36.

²⁴ Prim. Savigny str. 405; Hartmann str. 6, 35; Scaduto točka 6; Krasnopolski str. 37; Milobar v Mjesečniku 1928 str. 253.

²⁵ Prim. Sedláček v Zeitschrift für Ostrecht 1927 str. 347 nasl.

²⁶ Jan str. 78, 79; Ratzehofer v GZ 1923 str. 45.

^{26a} Tilsch—Svoboda točka 186.

^{26b} Krčmář str. 316, 318, 310.

^{26c} Krčmář str. 308.

^{26c} Krčmář str. 306.

sicer v določbi § 986 in v IX. odstavku uvodnega patenta. Slabo stanje avstrijske vrednote ob času, ko je imel odz. iziti, in tudi papirnati denar so imeli samo za prehodne pojave. Težko si je misliti, da bi se zadovoljili tudi z nestalnim denarjem kot vrednostnim merilom pri sodnih cenitvah. Gotovo pa je, da s stalnostjo denarne vrednosti v odz. ni razumeti tkzv. legalne stalnosti denarne vrednosti,^{20e} da bi enkrat na bankovec natisnjena številka mogla predstavljati njegovo vrednost ne glede na poznejše spremembe. Na drugi strani ni prezreti, da niha tudi v normalnih časih denarna vrednost navzgor ali navzdol. Toda te oscilacije so za promet neopazne in se ne občutijo; zato: minima non curat praetor.

Avstro-ogrška vrednota.

Določbe odstavka IX (prav: X) uvodnega patenta k odz. nas napotujejo, da začnemo s pregledom avstrijske vrednotne zakonodaje pri fin. patentu z dne 20. februarja 1811.²⁷ Po tem patentu so bili po določenem ključu zamenjani bančni listi konvencijske vrednote z izplačilnimi listi (izplačilnicami) tkzv. dunajske vrednote.²⁸ Za dunajsko, prav za prav: še vedno konvencijsko vrednoto je leta 1858 prišla „avstrijska vrednota“, za to pa leta 1892 „kronska vrednota“. Vse podrobnosti so obravnavane v številnem slovstvu, ki je splošno in lahko dostopno.²⁹ Tukaj naj samo poudarimo, da so bile vselej izdane prehodne določbe za preračunavanje vrednostnega razmerja obeh vrednot; dalje da leta 1858 in 1892 med staro in novo vrednoto ni bilo po notranji vrednosti pomembne razlike.

Posebno natančne prehodne določbe so bile izdane s tkzv. denarnim prometnim redom, t. j. ces. naredbo 21. septembra 1899, drž. zak. št. 176, in sicer tako za posle, sklenjene pred 1. januarjem 1900, ko je stopila krona vrednota v veljavo, kot tudi za posle, sklenjene od 1. januarja

^{20d} Mudrovčič, Pitanje valorizacije str. 33, Aufwertungsproblem str. 237; prim. Klang str. 23.

^{20e} Nussbaum str. 10, 144.

²⁷ Wahle str. 132 poroča, da je služil avtr. fin. patentu za vzorec Marmontov fin. patent za ilirske province iz leta 1810. Glede tega slednjega Vošnjak, Ustava in uprava ilirskih provinc str. 204, 209.

²⁸ Slika v Mal, Zgodovina slovenskega naroda str. 131 in 133.

²⁹ N. pr. Globočnik, Geschichtliche Übersicht des öst. Geld- und Münzwesens; Krčmář II str. 69; Mudrovčič, Pitanje valorizacije str. 6 nasl.; Avakumović str. 26 nasl.; Krasnopolski str. 40; öst. Staatswörterbuch 2. izd. II. zvezek str. 248 nasl.; Manz-ova in Reclamova izdaja odz.

1900 naprej. Ta vrednotna zakonodaja se izrečno priznava k nominalizmu; zadevnih določb pa ni iskati v §§ 14 sl., kot se navadno misli, temveč v § 8/3 te naredbe, dalje v čl. II zakona 2. avgusta 1892, št. 128 drž. zak. Ta slednja določba se, kar je važno in zanimivo, sklicuje na § 989 odz. in normira torej nominalizem, ki se ne more smatrati za nevaren. Končno je nominalistično načelo izraženo izrečno še v čl. 86 statutom avstro-ogrske banke (zakon 8. avgusta 1911, št. 157 drž. zak.). Navedena zakonita mesta določajo, da se imajo kovanci (Münzen) kronске vrednote sprejemati po zakonito jim odrejeni „plačilni moči“ (Zahlkraft), bankovci pa da se morajo od vsakogar sprejeti po njihovi polni imenski vrednosti (nach ihrem vollen Nennwert).

Nasprotno pa je, kot že povedano, odz. metalističen. Določbe § 986 nas ne smejo motiti, ker se nanašajo, dasi niso uvrščene med prehodne določbe, vendarle samo na takratne izredne razmere in hočejo samo zabraniti prejudic predpisom finančnega patenta z dne 20. februarja 1811. Redaktorji so bili prepričani, da je papirnati denar samo začasen pojav, kateremu mora slediti povratak h kovancem.³⁰ Sicer pa je § 986 derogiran po poznejši vrednotni zakonodaji.

S takim bimetalizmom valutarnih sankcij je odrinila Avstrija leta 1914 na bojno polje, potem ko je že prej odvezala avstro-ogrsko banko dolžnosti, zamenjavati bankovce za zlato. Vendar se je imenska vrednost bankovcev krila z njih tečajno vrednostjo. Razlika se je začela pojavljati šele med vojno, kovanci so izginili iz prometa in ob prevratu so krožili samo še bankovci.

Srbija.

Obilni viri, s katerimi smo doslej razpolagali, nam pri tem poglavju usahnejo. Tisti pa, ki so nam na razpolago, so odeti v znano obredno tajinstvenost.^{30a}

Srbija je uvedla³¹ leta 1868/9 bakrene kovance, leta 1873 pa srebrno dinarsko vrednoto po vzorcu latinske denarne unije (težina dinarja 5 gr, čistina po enih virih ⁸³⁵/1000,

³⁰ Burkart kot v op. 19.

^{30a} Prim. Škarja v Sl. Pravniku 1923 str. 138. Slično tehniko ali taktiko nam je bilo usojeno doživeti povodom deviznih predpisov od leta 1931. dalje; prim. dr. Rikard Fuks, Devizni propisi Jugoslavije, 1938, predgovor.

³¹ Dr. Bogdan Marković, Državne finansije i valutna reforma, 1926, str. 130; Avakumović str. 35, 43; dr. Voršič v Sl. Pravniku 1935 str. 417.

po drugih virih ⁸⁷⁵/₁₀₀₀). Poleg tega so bili v prometu tudi kovanci tujega kova. Leta 1878 je bil uveden zlati dinar; njegovo razmerje naproti srebrnemu ni bilo izrečno določeno. Izgleda, da je bilo 1 : 15.5. Zlati dinar je ¹/₂₀ zlatnika, kovanega po določbah latinske denarne zveze. Z zakonom 6. januarja 1883 je bila ustanovljena Narodna banka kraljevine Srbije kot emisijska banka z izključno pravico do izdajanja bankovcev, ki pa niso bili priznani kot zakonito plačilno sredstvo. Leta 1885 je dobila ta banka pravico, izdajati srebrne kovance po 10 dinarjev. V praksi se je pod „dinarjem“ razumel srebrni dinar; še po svetovni vojski so v Srbiji razlikovali med zlatim in srebrnim dinarjem. Cena dinarja že pred vojsko ni bila stalna. Ob prevratu dinar na ciriški borzi sploh ni notiral in kovanci so tudi v Srbiji izginili iz prometa.

Jugoslavija.

Po prevratu³² se a. o. bankovci niso smatrali v prometu za brezvredne; papirnata krona je notirala nekaj časa celo više kot papirnati dinar. Na obsežnem ozemlju nove države so bili a. o. bankovci edino plačilno sredstvo. Ta okolnost jim je dvigala ugled in ceno, ki pa jo je na drugi strani spodkopavalo dejstvo, da so bili novi bankovci a. o. banke naknadno v velikem številu vtihotapljeni čez mejo in pri nas žigosani.³³ V tem so nastale govorice, celo uradne „govorice“, da so bankovci brez cene, ker „za njimi ne stoji noben plačnik in dolžnik“. Spočetka se morejo take govorice pripisovati prevratni psihozi. Toda 10. septembra 1919 je bila podpisana senžermenska mirovna pogodba, ki določa v čl. 206, 207, da morajo nasledstvene države na svojem ozemlju a. o. bankovce kolkovati in jih v 12 mesecih zamenjati za svoj denar, torej nacionalizirati. To s pogoji, ki jih same določijo. Izmenjane bankovce morajo izročiti reparacijski komisiji. Samo glede a. o. drobiža imajo pravico prostega razpolaganja in nimajo nikake regresne pravice nasproti kateri koli državi. Če in kaj je bilo ukrenjeno v pogledu nadzorovanja nadaljnjega fabriciranja bankovcev pri a. o. banki na Dunaju, kateri je bil z zakonom 31. decembra 1917, št. 513 drž. zak. privileg podaljšán do 21. decembra 1919, ne vemo.

³² Jan str. 27, str. 42 nasl., str. 46 nasl.; Mudrovčić, Pitanje valorizacije str. 29 nasl. — Nadaljnjih, bolj podrobnih virov ni bilo mogoče dobiti. Prim. tudi Steiner, Währungsgesetzgebung der Nachfolgestaaten Österreich-Ungarns str. XX in 439 nasl.

³³ Primeri pri Janu, str. 43.

Senžermenska mirovna pogodba je bila še komaj v povojih, ko je že začela delovati naša prevratna uredbodaja. To poglavje moramo natančneje obdelati, ker se pogosto trdi, da smo imeli prav do zakona o denarju iz leta 1931 kar dve domači vrednoti; dalje da je bilo nominalistično načelo prevzeto tudi od naše zakonodaje in končno, da med a. o. krono in našo krono ni pravne zveze ali monetarno povedano: da ni rekurentnega priključka. Vsa ta mnenja ne morejo obveljati, kot bomo videli.

Naša poprevratna uredbodaja, oziroma zakonodaja je vsebinsko dvomljiva ali dvoumna, glede zakonodajne tehnike pa taka, da je vzbudila presenečenje ne samo v tujini, temveč tudi pri nas. Vlada kot celota spočetka verjetno sploh ni imela nikakega določnega načrta.

1. faza: žigosanje.

Začela se je akcija z jugoslovansko iznajdbo : z žigosanjem a. o. bankovcev. Sijajna misel: kar najprimitivnejša izvedba je dopuščala obsežne zlorabe, ki jih je vlada pozneje še ostentativno razglaševala.

Uradni list 8. januarja 1919 prinaša pod št. 250 naredbo poverjenikov za notranje zadeve in finance „o štetju in žigosanju bankovcev a. o. izvora“ z dne 3. januarja 1919. „Da se ugotovi vsota navedenih bankovcev na ozemlju Narodne vlade SHS v Ljubljani, se po naročilu kr. ministra za notranje zadeve³⁴ odreja: I. Bankovci vseh vrst, glaseči se na krone a. o. banke (sic!) se bodo žigosali... Po dotičnem roku javne blagajne nežigosanih bankovcev ne bodo več sprejemale v plačilo in zamenjavale za novce nove zakonite veljave, čim se ta uvede.“

2. faza: kolkovanje.

a.) Uradni list 11. novembra 1919, torej 2 meseca po podpisu senžermenske mirovne pogodbe, prinaša razglas predsednika deželne vlade za Slovenijo z dne 9. novembra 1919, ki govori najprej o načrtih, kako naj se zamenja krona za dinar, nato pa pove, da se je osrednja vlada odločila žigosane bankovce kolkovati, da se prepreči nadaljnji pritok nežigosanih bankovcev. Kmalu po kolkovanju

³⁴ To naročilo v naredbi ni citirano. Naredba hrvatskega bana 8. 1. 1919 št. 79, Narodne Novine 9. 1. 1919 št. 6, se sklicuje na naredbo min. fin. 25. (13.) 12. 1918 št. 1263. Službene Novine SHS so začele izhajati šele s 12. 1. 1919 in nimajo navedene naredbe min. fin.

ima priti popolna zamenjava kolkovanih bankovcev za naš bodoči narodni denar. Za a. o. krono da ne stoji noben dolžnik in plačnik, če se je ne usmili naša država, ki dà s tem novoosvojenim krajem 7 do 8 milijard. To plačilo kot dar novoosvojenim krajem se pripravlja prevzeti vsa država in z njo tudi njen del Srbije, ki so ji s tem denarjem morili sinove.³⁵

b.) Uradni list 25. novembra 1919 poroča pod štev. 721, da je izdal minister financ z odlokom 1. novembra 1919 (prav: 7. novembra 1919) J. br. 3183 pravilnik o postopanju pri žigosanju (?) kron. Ta „pravilnik o postopanju“ določa, da je kronske bankovce kolkovati predvsem za to, da se dožene točno število kron, ki so na našem ozemlju; toda kdor pravočasno kron ne kolkuje, zgubi pravico, jih naknadno kolkovati (te pravice itak ni imel); počenši s 4. dnevom kolkovanja ima upnik pravico zahtevati plačilo samo v kolkovanih kronah.

Ta pravilnik je objavljen v Sl. Novinah 30. novembra 1919 št. 151 brez navedbe katere koli zakonite podlage, poslovne številke in datuma, pač pa s podpisom finančnega ministra.

c.) Pod b) navedeni Uradni list prinaša pod številko 722 v Sl. Novinah objavljeno naredbo fin. ministrstva 13. novembra 1919 J. br. 3382, kjer se odreja, kateri bankovci se smejo kolkovati in kateri ne. Zanimivo je, da je ta min. naredba glede prevzema a. o. bankovcev od strani naše države popolnoma drugačnega mnenja kot pod a.) omenjeni razglas predsednika deželne vlade za Slovenijo: nobena tajnost ni, da bo morala naša država prevzeti celo take bankovce, ki so bili protipravno k nam uvoženi.

3. faza: zamenjava; najprej začasna, nato dokončna.

V obtoku so bili kolkovani kronske bankovci in dinarski bankovci. Vrednostno razmerje je po tečaju določalo od časa do časa ministrstvo financ, ki je imelo ves ta posel trdno v svojih rokah. Tečaj je bil vedno bolj na škodo krone.

a.) Sl. Novine 6. januarja 1920 št. 5 objavljajo odlok fin. ministrstva Dr. br. 148315, po katerem je razmerje med krono in dinarjem 4 : 1. Ta šestojanuarski kurz je že s 1. januarjem 1920 stopil „u život“; uzakonjen je bil šele 31.

³⁵ Prim. dr. Milorad Nedeljković, Pred rešenje valutnog pitanja, 1920, stran 16; M. J. Radovanović, Naš novčani problem, 1920 str. 15.

decembra 1921. Na pritožbe je vlada odgovarjala, da je zamenjala po tem tečaju že preveč bankovcev z visoko nominalno številko in da ga zato ne more več spremeniti. Na to bi se moglo reči, da lastna dejanja nemini patrocinarji posunt; toda fin. ministrstvu takih ozirov ni bilo treba.

b.) Dne 26. januarja 1920 je bila sklenjena med dotakratno Narodno banko kraljevine Srbije in vlado pogodba, glasom katere ima stopiti s 1. februarjem 1920 v veljavo zakon o Narodni banki Kraljevstva SHS. Po tej pogodbi imajo veljati med Narodno banko in državo tiste pravice in dolžnosti, ki jih ta „zakon“ določa. Vlada se še posebej zavezuje, da predloži ta zakon narodnemu predstavništvu nemudoma v odobritev. Ves ta operat je bil objavljen v Sl. Novinah 31. januarja 1920 št. 22, oziroma v Uradnem listu 11. marca 1920 pod št. 143 (pojasnila s popisom „kronsko-dinarskih novčanic“ pa že 2. marca 1920 stran 117). Zakon o narodni banki je bil z nekaterimi dopolnitvami in spremembami, ki nas ne zanimajo, ponovno objavljen v Sl. Novinah 23. julija 1921 št. 162 in sicer z datumom 27. junija 1921 in s podpisom vladarja in fin. ministra, s pozivom na predlog fin. ministra in zaslišanje min. sveta, toda brez državnega pečata, brez podpisa ostalih ministrov in brez sklepnega odstavka, da je dobil obvezno moč in da se mu mora vsakdo pokoravati.

Iz § 15 teh državnih aktov izhaja, da ima Narodna banka izključno pravico izdajati bankovce in da so ti bankovci splošno zakonito plačilno sredstvo v celi državi. Ni pa nikjer rečeno niti nakazano, da imajo po zakonu prisilni tečaj po imenski vrednosti. Iz prehodnih določb izhaja, da bo narodna banka poleg rednih bankovcev dinarske vrednote izdala nove bankovce v svrhu izmenjave a. o. bankovcev in v srebru kritih bankovcev narodne banke kraljevine Srbije (!). Podrobnosti zamenjave se določijo v sporazumu med vlado in banko. V to svrhu „prevzame“ banka od fin. ministrstva bankovce, ki so določeni za zamenjavo in jih spravi kot začasne bankovce v promet. To so tako zvane kronsko-dinarske novčаницe. Najpozneje v treh letih začne banka z zamenjavo teh kronsko-dinarskih bankovcev z dokončnimi lastnimi bankovci. Začasni kronsko-dinarski bankovci se knjižijo pri banki na breme države kot brezobrestni državni dolg, za katerega dà država banki zavarovanje (zlata podlaga!) na državnih domenah in blagajniških zapisih glavne državne blagajne. Nadalje je določeno, iz katerih dohodkov bo vračala dr-

žava banki svoj dolg; delež iz likvidacije a. o. banke pri tem ni omenjen.³⁶

Glede na to pogodbo je bila izdana cela vrsta „pravilnikov“ in „naredb“, ki se tičejo zamenjave a. o. bankovcev s kronsko-dinarskimi bankovci. Zakonita podlaga ni nikjer navedena. Nas zanimata v tej zvezi samo dva akta ministra financ.

c.) Pravilnik fin. ministrstva, generalni inšpektorat J. br. 1545 z dne 30. januarja 1920 (Sl. Novine 3. februarja 1920 št. 24; Ur. list 9. februarja 1920 št. 78) odreja v čl. 1., da se vzamejo a. o. bankovci, razen najmanjših, iz prometa in nadomestijo s kronsko-dinarskimi novčanicami narodne banke, na katerih je označena vsota v kronah štirikrat večja kot vsota v dinarjih.

č.) Pravilnik fin. ministrstva z dne 7. februarja 1920 J. br. 2460 (tako citiran po Ur. listu 14. februarja 1920 št. 95, dočim izkazuje objava v Sl. Novinah samo ministrov podpis, ne pa datuma in poslovne številke) je za nas najvažnejši in ga navajamo pozneje kot pravilnik „Č“. Stat nominis umbra. Čl. 10 pravi, da je postala zaradi določbe § 15 zakona o narodni banki kronsko-dinarska novčanica 1. februarja 1920 splošno zakonito plačilno sredstvo, s katerim se poravnava v kronah ali dinarjih nastale obveze; vsakdo je dolžan sprejeti te novce v plačilo. Čl. 11 pravi, da ostanejo splošno zakonito plačilno sredstvo tudi še za naprej dinarski bankovci narodne banke kraljevine Srbije in tudi redno žigosani in kolkovani a. o. bankovci, razen najmanjših, le še do 15. marca 1920. Čl. 12 — in tu je „sedes materiae“ — pa proglašča, da med kronsko-dinarskim bankovcem na eni in med dinarskim bankovcem srbske narodne banke in kronskim bankovcem a. o. banke na drugi strani ni razlike v vrednosti; „stara“ krona je enaka „novi“, „stari“ dinar je enak „novemu“.^{36a} O tej enačbi v zakonu o narodni banki Kraljevstva SHS ni nobene sledi.

d.) Pozneje so bile začasne kronsko-dinarske novčаницe vzete iz prometa in nadomeščene s čisto dinarskimi bankovci narodne banke SHS.

e.) Sl. Novine 3. septembra 1921, št. 195 (priloga) — Ur. list št. 316/1921 prinašata seznam „Začasnih zakonov, uredb,

³⁶ Dr. Ivo Belin, Problemi naše valute, Zagreb 1924, str. 37. Glasom Spomenice Narodne banke 1934 bi znašal ta delež okrog pol milijarde dinarjev.

^{36a} Stara krilatica iz nominalistične orožarne in nemškega izvorā: „Thaler ist Thaler, Gulden ist Gulden“: Hartmann str. 117; Nussbaum str. 66.

pravilnikov, ministrskih rešitev in drugih aktov in odločb z določenim rokom trajanja, zakonskega značaja, izdanih v času od 1. decembra 1918 do razglasenja ustave, poslanih zakonodajnemu odboru narodne skupščine po čl. 150 (vidovdanske) ustave. Takoj v I. poglavju: Odsek za trgovino in finance, pod 1.: Ministrstvo financ, se nahaja in sicer pod postavko 88 naredba o tečaju a. o. kovancev in črnogorskih perperjev J. br. 1284 z dne 7. maja 1919, Sl. Nov. 45/1919 (kjer pa ni navedena niti opravilna številka niti datum). Ta uredba je bila od zakonodajnega odbora spremenjena in razglašena kot zakon o tečaju kovanih kron in perperjev z dne 22. januarja 1922, Ur. list št. 370/1922, Sl. Novine 25. oktobra 1922 št. 238, priloga XXXII. Po čl. I tega zakona se zenačujejo kronski kovanci po vrednosti s srebrnim dinarjem. Glasom čl. II je prepovedano kupovati in prodajati srebrne krone in perperje in sploh vsak priznani srebrni denar kraljevine SHS za drug denar, ki ima v kraljevini zakonski tečaj, nad njegovo nominalno vrednostjo ali pod njo; izjeme sme dovoliti fin. minister.

Pod postavko 90 se nahaja naredba o razmerju med kronsko in dinarsko novčanico J. br. 1799 z dne 23. novembra 1920, ki naj bi bila objavljena v Sl. Novinah št. 24/1920, pa v navedeni številki Sl. Novin v resnici ni objavljena in tudi ni bilo mogoče ugotoviti, kdaj, kje in kako naj bi bila objavljena. Ta naredba je bila od zakonodajnega odbora spremenjena in razglašena kot zakon z dne 31. decembra 1931 o končnem razmerju kronskih novčanic do dinarskih (Ur. list št. 369/1922, Sl. Nov. 25. oktobra 1922 št. 238, priloga XXXII).

Pod postavko 92 je bil zakonodajnemu odboru predložen „začasni zakon“ o narodni banki Kraljevine SHS z dne 27. junija 1921, Sl. Nov. št. 162.

Iz navedenega sledi, da so bili a. o. bankovci pri nas najprej avtonomno nacionalizirani: žigosani. Nato so morali biti zaradi določb senžermenske mirovne pogodbe v lastnosti nacionalnega denarja potrjeni, supernacionalizirani: kolkovanje. Dobili smo s tem dve domači vrednoti: domačo kronsko in domačo dinarsko. Prejšnja a. o. vrednota pa je bila z a. o. vrednotno zakonodajo vred odpravljena, derogirana. Nato je bila naša domača kronska vrednota, najprej začasno, pretvorjena v kronsko-dinarsko vrednoto v razmerju 4 : 1 in so bili s tem naši nacionalizirani kronski bankovci vzeti iz prometa. Genus perit. Slednjič so

bile še kronsko-dinarske novčаницe vzete iz prometa in nadomeščene z dinarskimi bankovci narodne banke SHS in že od takrat imamo spet samo eno vrednoto: dinarsko. Ali je bila ta vrednota zlata, srebrna, papirnata ali mešana, je težko reči, pa za nas ni važno.

Potem ko je bil že s čl. 286 fin. zakona 1924/25 fin. minister pooblaščen, da izkuje zlate dinarske kovance, je zakon o denarju kraljevine Jugoslavije, Sl. Novine 14. maja 1931 šte. 107 XXXII 250 pač določil, da je dinarska vrednota zlata vrednota. Glede bankovcev Narodne banke je pa odredil, da imajo še za naprej lastnost zakonitega plačilnega sredstva; ni pa izrekel, da imajo plačilno moč po imenski vrednosti.

Če se prizna ustavna veljavnost aktov (čl. 150 vidovdanske ustave), ki so bili v tem poglavju navedeni, potem ne more biti dvoma, da je bila z njimi a. o. vrednotna zakonodaja derogirana. Naše pravosodje glede ustavne veljavnosti ni imelo nobenih pomislekov; vkljub temu pa je uporabljalo tudi a. o. vrednotno zakonodajo, če želeni predpis v naši zakonodaji ni bil pri roki.³⁷

Kot razlog za ustavno veljavnost teh aktov se navaja posebno, da ima v takih stvareh „prvo besedo minister financ in šele za njim minister pravde“.³⁸ Tega naziranja seveda ne moremo sprejeti niti z ustavnega niti z zasebnopravnega stališča. Kajti določbe § 986 odz. so bile odpravljene z zakonom 14. junija 1868 št. 62 drž. zak., določbe odstavka IX uvodnega patenta k odz. pa so veljale kot prehodne norme samo za takrat že obstoječe terjatve. Zato čl. 12 pravilnika „Č“ pri presoji zasebnopravnih sporov ne more imeti prav nikake veljave; niti kot izjava volje, ker nima zakonite podlage, niti kot izjava vedenja, ker je neresnična tako glede krone kot tudi glede dinarja,³⁹ kot tudi glede vrednostnega razmerja med krono in dinarjem.

Predpisi čl. 12 pravilnika „Č“ so razen zgoraj pod e) navedenega zakona o tečaju kovanih kron in perperjev edino mesto, kjer je izraženo nominalistično načelo. Vendar tudi zakon o tečaju kovanih kron in perperjev ne uzakonjuje nominalizma, ker je izjemen predpis, veljaven le za tam navedene kovance in ker jasni namen zakonodavca ne gre za uzakonitvijo nominalizma, ampak zgolj za

³⁷ Prim. dr. Berthold Eisner v Zeitschrift für Ostrecht 1927, str. 220, op. 2.

³⁸ Prim. Avakumović str. 36.

³⁹ Prim. Radovanović kot v opombi 35, str. 5, 13.

tem, da zagotovi dinarskim kovancem določen tečaj v prometu.

Končno je treba še nekaj poudariti. Naša vrednotna zakonodaja nima nikakih prehodnih določb. V medčasovnem, intertemporalnem pogledu velja zato, da jo je moči uporabiti samo na od takrat nastale, ne pa na že od prej obstoječe obveze denarne vsebine. Na prej obstoječe obveze je intertemporalno uporabljati prejšnje predpise. Da so bili ti predpisi nominalistični, je za rezultat praktično brez pomena, ker takrat med notranjo in imensko vrednostjo ni bilo nikake pomembne razlike.

(Konec prih.)

Kazenskopravno dokazovanje resničnosti.

Dr. Metod Dolenc.

I. Šele v praksi se pokaže, ali je norma zakona ustanovila vprav tisto, kar je hotel zakonodavec ž njo doseči. Naslednja izvajanja imajo namero s podrobno analizo ustreznih predpisov ob različnih iz prakse posnetih primerih pokazati, kaj veljaj glede dokaza resničnosti po našem pravu, hkrati pa tudi koliko to ustreza našemu pravnemu čutu pri kaznovanju klevet.

Pravna zgodovina nas uči, da je bilo glede zaščite časti v različnih dobah dokaj različnih mnenj, ali in kako naj se pobijajo kršitve časti. Nemci¹ pišejo, da rimsko pravo ni znalo dovolj ščititi čast ter da je vprav zasluga germanskega pravnega čuta, da je prišlo do današnjega pravnega stanja glede obrambe časti. Mi Slovenci pa lahko dokažemo, da naši ljudski sodniki že izza 16. stoletja nikakor niso zaostajali v obrambi časti za germanskim pravom; saj so izrekli vprav samonikle drastične kazni za klevetnike, ki jih germansko pravo ni dopuščalo.² Pa tudi spomeniki za staro pravo pri Hrvatih in Srbih so polni določb, ki kažejo vestno skrb za čast. Vsekakor se je ljudska zâvest, da je prištevati čast k najpomembnejšim pravnim dobrinam, ki jih mora pravo ščititi, pri Jugoslovanih prav dobro ujemala z germanskim pravom, kakor se nam je le-to stoletje za stoletjem ponujalo. Zato bomo na kraju naših izvajanj povsem opra-

¹ Gl. Liszt-Schmidt, Lehrbuch des deutschen Strafrechts (1927), str. 504.

² Gl. Dolenc, Pravna zgodovina za slovensko ozemlje, str. 427. in 430.

vičeno presojali, kje nam v naši sedajšnji zakonodaji nečesa nedostaje ali pa je odveč.

II. Pri problemu, ki ga hočemo obravnavati, se bomo v prvi vrsti morali baviti s kleveto. Pozneje se hočemo dotakniti tudi nekih sorodnih deliktov, kjer pa stvar odločno nima tistega pomena, kot tu, pri klevetah.³

De lege lata je hotel naš zakonodavec z normami o klevetah pojačiti pravno dobrino časti v objektivnem smislu⁴ in to z zelo strogimi kazenskopравnimi sankcijami. Zajel pa je v dejanski stan klevete tiste primere, v katerih gre „za izrekanje ali raznašanje o kom“^{5a} kar koli neresničnega, kar utegne škodovati njega časti, dobremu imenu ali gospodarskemu kreditu.“ To, kar smo ravnokar iz § 301 kz. dobesedno naveli, imenuje zakonodavec v § 311 kz. „trditév“. Oboje določb, §§ 301 in 311 kz., pa ima v mislih „klevetnika“ kot storilca, njegovo delo pa je „kleveta“ ali — po slovensko — „kriva obdolžitév“. Takoj pa moramo pripomniti, da govori § 311 kz. v svojem drugem odstavku še o „predmetu klevete“ in o dokazu „resničnosti činjenic“. O činjenicah je spomina tudi še v § 312, šte. 4, kz.⁵ Spričo teh določb naj se najprej bavimo z vprašanjem, ki tudi v praksi ni nesporno, namreč, kaj so činjenice?⁶

Mi nočemo niti poskusiti, da bi pojem činjenice zajeli v teoretični okvir z definicijo. Hočemo pa ostati na temelju zakona in rešiti vprašanje (za prakso), kaj označuje zakonodavec s to besedo. Če govori § 301 kz. o dejanskem stanu „klevete“ tako, da je to „kar koli neresničnega“, se izraža eliptično. Mišljeno mora biti kot predmet klevete le nekaj, kar je *in abstracto* sposobno, da je činjenica, ki

³ Gl. zdalej XIV. zadnja dva odstavka.

⁴ Prim. Dolenc-Maklecov, Sistem celokupnega kazenskega prava, str. 230, in tam navedeno književnost.

^{5a} Pod „kom“ razumemo v tej razpravi individualne osebe, ne pa oblastva in politična telesa; za le-te smo se že izrekli v učbeniku Dolenc-Maklecov, Sistem celokupnega kazenskega prava, § 52, III., kakor tudi v članku: Dolenc, Dokaz istinitosti kod kleveta nadleštava i političkih tijela, Mjes., 1934., str. 465 nasl., da zoper nje ni dokaza resničnosti. Prim. tudi še: Gradnik, Dokazovanje resnice, ako je predmet klevete dejanje, za katero je pristojno vojaško sodišče, Sl. Prav. 1935, št. 1—2.

⁵ Izvirno besedilo tiskovnega zakona označuje pojem činjenice s tučko „fakta“ (gl. čl. 73 tisk. zak.).

⁶ Slavni kriminalist H. Gross je dejal, da doslej še nihče ni dal prave definicije za to, kaj so činjenice = Tatsachen. Gl. Gross-Höpler, Handbuch für Untersuchungsrichter, (1922) II. del, str. 810.

pa se *in concreto* izkaže kot neresnično, neeksistentno, kot „ne-činjenica“.⁷ Tisto „kar koli“ tudi ni in ne more biti na splošno mišljeno; saj je po obsegu utesnjeno s tem, da mora biti tako, ki utegne škodovati časti, dobremu imenu ali gospodarskemu kreditu prizadete določene osebe. Izločiti moramo tudi izreke, ki ne vsebujejo trditve.⁸ Kaj bi torej bile „činjenice“ v praktičnem življenju?

Po logični razlagi določbe § 301 kz. v zvezi z drugimi določbami kz., pa tudi s. k. p., ki morajo tvoriti vse skupaj harmonično celoto, so činjenice: a) izvesten dogodek, ki je v neposrednji zvezi z osebo oklevetanca, pa se je izvršil že v preteklosti ali pa se vrši še sedaj;⁹ b) izvestna lastnost osebe oklevetanca, bivša ali sedanja;¹⁰ c) izvestno razmerje osebe oklevetanca do zunanjega sveta, bivšega ali sedanjega, ki se ne pojavlja niti kot historični dogodek, niti ne kot osebna lastnost.¹¹ Izključiti pa moramo kot činjenico dogodek, lastnosti ali razmerje, ki naj nastopi šele v prihodnosti. Vendar ne prerekamo, da obdolžitev takšnega prihodnjega dogodka lahko vključuje predpostavko neke lastnosti iz sedanje dobe, ki je ipak činjenica, nje očitiranje pod znanimi pogoji pa kleveta.^{12 13}

⁷ Zakon v § 312 kz. le fingira činjenice za resnične, ko zabranjuje dokazovanje resničnosti.

⁸ Psovke kot „osel, živina, pokveka,“ i. pod. so nekaj, kar spada pod široki pojem „kar koli“ in je hkrati neresnično. Toda te besede ne izražajo trditve, t. j. logično ustvarjene in izražene misli, ampak so le izraz nasprotovanja, omalovaževanja brez navedbe činjenic. Gl. поближе Dolenc, Tolmač h kz., str. 447, 448.

⁹ N. pr. A. A. je zanemarjal svojo bedno mater (preteklost); on tudi lenari (sedanjost).

¹⁰ N. pr. A. A. je bil razsipnik (pretekl.); sedaj pa je umazanec (sedanj.).

¹¹ N. pr. A. A. je bil ljubitelj javne hiše (pretekl.); danes pa je začetnik za narod pogubne politike (sedajn.).

¹² N. pr. A. A. pride po svojem življenju s podjetjem gotovo še do razsula. To znači, da je slab gospodar ali še kaj hujšega. Gl. izvajanja o „Einheitskonstruktion“ v Finger, Das Strafrecht, str. 297.

¹³ Frank, Kazeno pravo. II. posebni dio (1936), str. 65 nasl. razpravlja o filozofskem in pravnem pojmu činjenice in pravi na str. 72: „Izjava sadržaje činjenicu, kada ona tvrdi bezlično pojedini objektivni dogodjaj ili dogodjaj u vezi sa objektiviranim sudom o vrijednosti.“ Prim. še: Muha, Pojam činjenice po čl. 26 zak. o št.; Mjes. 1927, str. 353 sl. — Finger, loc. cit., str. 285, označuje — po Lilienthalu v Vergleich. Darstellung, zv. IV., str. 391. — kot činjenice „menschliche Handlungen, Geschehnisse aller Art, sinnlich wahrnehmbare Eigenschaften des Menschen und der Umgebung“. Nam se zdi, da so človeška dejanja vedno dogodki. V „Eigenschaften... der Umgebung“ slutimo naša „razmerje“...

Vsa naša izvajanja potrjuje vsebina § 303 in 306 kz., saj gre tu vseskozi za „predmete“ obdolžitve, ki so v smislu naše razlage činjenice kot podlaga klevete. Opozarjamo pa, da so činjenice, kot jih zamišlja zakonodavec v § 276 skp. za procesno pravo, širšega obsega; saj gre tu za vsakovrstne dogodke, lastnosti in razmerja, četudi niso — seveda — predmet klevete.

Še na nekaj moramo za prakso opozoriti, namreč da tisto izrekanje ali raznašanje „česar koli neresničnega“ temelji na naklepu, ono mora biti naklepno, deloma celo namerno, in vendar zakon ne zahteva vedno, da bi bilo v neposredni zvezi z možnostjo škodovanja na časti, dobrem imenu ali gospodarskem kreditu. Imamo tudi posredne klevete. Primer: „Tvoj najboljši prijatelj je bil tat in slepar; saj vemo, kaj to pomeni!“ Ali je nujna zveza med besedilom, ki je bilo izrečeno ali raznašano, in hotenjem, izustiti obdolžitev zoper oklevetanca, dana ali ne, o tem zakonodavec ni mogel ničesar določnega predpisati. To je prepustil pametnemu preudarku sodišča, ki naj vestno in izčrpno premotri vse okoliščnosti v pogledu takšne trditve.¹⁴

Vsekakor pa ostanemo pri tezi, da mora obdolžitev ali očitane vsebovati činjenico, ki je dejansko neresnična, neeksistentna, morda in concreto celo nemogoča, n. pr. očitek zaroditve nezakonskega otroka napram — evnuhu. Zato pa pravimo kleveti po slovensko **kriva obdolžitev**.

III. Izluščili in opredelili smo primere „trditve“, ki spadajo praviloma pod sankcijo, postavljeno za kleveto. To pravilo pa je dobilo od zakonodavca samega dvoje izjem:¹⁵ Prvič: obstoj opravičljive zmote na strani izustitelja klevete (§ 304 kz.); drugič: uspeli dokaz resničnosti izustene klevete (§ 311 kz.). V bistvu gre pri obeh primerih za ugotovitev sodišča, da je bila trditev (= obdolžitev) dejansko kakor koli izustena ali izražena, čeprav le z gestami. Kjer torej sodišče ne smatra ugotovitve o izrečenosti ali raznešenosti trditvi v objektivnem smislu za dano, ni treba razpravljati niti o

¹⁴ Z ozirom na antitezo med „razžalitvijo“ iz § 297 kz., „izrekanjem ali raznašanjem osebnih ali domačih razmer druge osebe“ iz § 299 kz., „očitanjem kaznivega dejanja“ iz § 300 kz. moramo dostaviti, da lahko vsi ti dejanski stani preidejo v dejanski stan po § 301 kz., če so trditve neresnične in utegnejo škodovati časti itd. druge osebe.

¹⁵ Ni smatrati za izjemo od pravila niti določbe § 305 kz. o preklicu klevete, niti določbe § 303 kz. V obeh teh primerih pride le do lažje penalizacije, kriminalizacija klevete ostane nedotaknjena.

opravičljivosti zmote, niti o dokazu resničnosti očitanih činjenic. Prav isto velja tudi tedaj, če je omenjeno izrekanje ali raznašanje objektivno ugotovljeno, pa sodišče ne more ugotoviti, da je bilo subjektivno z naklepom storjeno. V vsakem primeru mora priti do oprostitev od obtožbe brez dokaza o kakovosti zmote, odnosno brez dokazovanja resničnosti očitanih činjenic. Če pa je stvar takšna, da ugovarja obdolženec oboje, opravičljivost zmote in dokaz resnice, potem pride razpravljanje o dokazu resničnosti logično na prvo mesto. Kajti § 304 kz. ima za predpostavko, da trditve ni ustrezala resnici. Šele, če dokaz resničnosti trditve izpodleti, more biti govora o tem, da je trditve temeljila na opravičljivi zmoti. (O opravičljivosti zmote bomo razpravljali pozneje pod VIII.)

IV. Pridemo do primera, da je storilec kaznivega dejanja po § 301 kz. N. N.¹⁶ naravnost priznal, da je izrekel ali raznašal neko trditve, vsebujočo činjenico, ki je in abstracto priznana ali vsaj ugotovljena kot takšna, da utegne škodovati časti, dobremu imenu ali gospodarskemu kreditu prizadete osebe. Toda N. N. je ugovarjal, da je to, kar je izrekel ali raznašal, resnica: Skratka, on, N. N., nastopi dokaz resničnosti za svojo trditve. Določba § 311 kz. pravi tu v prvem, načelnem odstavku: „Če obdolženec“ (torej naš N. N.) „dokaže resničnost svoje trditve, ga ni kaznovati kot klevetnika, sme pa se kaznovati zaradi razžalitve.“

V tej normi pogrešamo pravne logike. Kdor je nekaj — „kar koli“ v smislu naših zgorejšnjih izvajanj — trdil zavestno kot resnico, za tega dejanski stan § 301 kz. sploh ni izčrpan, on ni storil klevete, on ne odgovarja za kleveto. Torej ni, da bi se ne smel kaznovati, ampak on sploh kriv ni, on je ekskulpiran.¹⁷ Posledica, da ne pride

¹⁶ Ker bo v naslednjih izvajanjih večkrat tožilec, ki preganja toženca zbog klevete, menjal vlogo in postal sam — seveda v drugi pravi — toženec, hočemo [po vzoru Finger, Das Strafrecht, str. 298] odslej tožilca v pravi zbog klevete vedno označiti s črkama A. A. (Aulus Agerius), toženec v pravi zbog klevete kot storilca tega dejanja pa s črkama N. N. (Numerius Negidius), dasi se zavedamo, da rimsko pravo pri teh oznakah ni imelo v prvi vrsti kazenskega procesa v mislih.

¹⁷ Gl. zelo upoštevna izvajanja v Frank, loc. cit., str. 112 nasl. — Izvajanja v Finger, loc. cit., str. 296, o tem, da je dokaz resnice samo razlog za ukinjenje kaznivosti, ne pa odprava krivde, po tekstaciji našega kz. ne drže. Gl. tudi Liszt-Schmidt, loc. cit., str. 279; Lammasch-Rittler, Grundriss des oest. Strafrechts, str. 259 nasl.

do kazni, je samo po sebi umevna. Zakonodavec se je poslužil dikcije „ga ni kaznovati kot klevetnika“ pač¹⁸ zato, ker je to obliko potreboval za primer, da ostane v trditvi N. N.-a še razžalitev (uvreda), ki se ipak kaznuje.¹⁹ Razen tega more priti tudi do obsodbe po § 299 kz., če se izkaže resničnost osebnih ali domačih razmer, ki rušijo pokoj ali mir osebe, morda celo v idealnem steku z razžalitvijo (§ 297 kz.).

V. Ako se za sedaj še ne bavimo z drugim odstavkom § 311 kz., ki normira izjemo od ekskulpacije, se moramo vprašati, kaj pomeni za prakso to, da se izvrši „dokaz resničnosti“. Koga zadene dokazna dolžnost, kdaj je dokaz pozitivno uspel, kdaj je ostal negativen in kako se dá ugotovitev dokaza izpodbijati?

O uspehu dokazovanja resničnosti odloča sodišče. Zakonodavec zahteva, da mora „obdolženec“ (N. N.) dokazati resničnost svoje trditve. Obdolženec je tu, kakor v § 6 skp., obča označba za osumljenca, obdolženca in obtoženca hkrati. Po § 1 skp. sme izreči kazen samo pristojno sodišče na podstavi sodnega postopanja, izvedenega po predpisih skp. Iz tega vidimo, da zadene po § 311, odst. 1., kz. *onus probandi* obdolženca, t. j. storilca očitane dejanja (N. N.-a), če uveljavlja sam *exceptio veritatis*. Torej naj bi v tem primeru sodišča ne zadela službena dolžnost, ozirati se na možnost resničnosti očitane dejanja? To bi utegnil kdo sklepati iz dikcije § 311 kz. v nasprotju z dikcijo § 303 kz., ki govori objektivno o vzrokih za lažjo penalizacijo klevete. Isto je tudi določeno v § 131 kz., samo da more priti celo do odpada kriminalizacije. Sodišče mora brez dvoma po službeni dolžnosti upoštevati nezakonitost poslovanja (§ 303 kz.) ali izzivanje državnega službenca (§ 131 kz.).

Mislimo, da po dikciji našega § 301 kz. v primerjanju z dikcijo § 311 kz. vendar ne more biti rečeno, da je sodišče vedno prosto dolžnosti, da popresodi tudi bistveno sestavino dejanskega stanu, normativni element klevete, namreč, da mora biti trditev („kar koli“) neresnična. Še več:

¹⁸ Morda so vplivali tudi tuji vzorci...

¹⁹ Primer: N. N. je raznašal trditev, da je A. A. pustil svojo mater v veliki bedi in ga označil v obče za malopridneža. V dokazovalnem postopku pa se izkaže, da je mati A. A.-jeva res velika reva, da je pa sin A. A. ni podpiral, ker sama ni hotela od sina ničesar sprejemati. Prvi del trditve je resničen, drugi del pa grdinja, ki se opravičeno kaznuje kot razžalitev. (Iz Dolenč, Tolmač h kz., str. 466, 467.)

ono mora presoditi tudi obstoj naklepnosti (deloma celo: namernosti) izrečene ali raznašane trditve. K temu pa spada vprav vprašanje neresničnosti trditve.

Kako spravimo to dvojno stališče za prakso v sklad? Recimo, sodišče razpravlja najprej o vprašanju, ali je obdolženec N. N. res izrekel ali raznašal očitano trditev, ker le-ta (N. N.) vprav to tožilčevo navedbo prereka. Dokaz za storitev mora vsekakor in vselej doprinesiti tožilec (A. A.) Če A. A. ne dokaže storitve, je *a priori* v procesu propal; obdolženec N. N. je oproščen od obtožbe, ker ni dokazov, da je storil dejanje (§ 280 skp.). Če obdolženec N. N. vztraja pri svojem zagovoru, da ni storil dejanja, ki se mu očita, pa se za vsa druga vprašanja prav nič ne briga, očitvidno, da bi se ne prejudiciral, pa se sodišče vendarle prepriča, da ga je storil, obenem pa ob tem dokazovanju dožene, da je očitana trditev dejansko resnična (morda celo notorno resnična), *quid iuris*? Sodišče mora po naših mislih obdolženca oprostiti od obtožbe, kajti dejanje, ki ga je obdolženec obtožen, ni po zakonu kaznivo dejanje. Naš kz. nikjer ni ustanovil *praesumptio iuris* za neresničnost tega, kar je „predmet klevete“ (§ 311, odst. 2., kz.), boljše „predmet tožbe radi klevete“. Neresničnost obdolžitve, ki je *in abstracto* res žaljiva, je normativen element klevete, ali pa klevete ni.²⁰

Sodišče je oblastvo v smislu § 3 skp.; ono mora enako skrbno upoštevati okoliščine, ki obdolženca obremenjujejo, kakor tudi okoliščine, ki mu služijo za obrambo, ter ga poučevati o njegovih pravicah celo tam, kjer to v zakonu ni posebej rečeno. Po § 271 skp. naj sodišče obdolženca, ki nima branilca, opozarja na posledice predlogov glede spremembe ali razširitve obtožnice in ga pouči o pravicah, ki jih sme uporabiti za svojo obrambo. Iz vsega tega sklepamo: Sodišče mora obdolženca po službeni dolžnosti opozoriti, čeprav se brani, da očitane mu dejanja sploh niti storil ni, da naj se izjavi o tem, ali mu je znano, da je očitana trditev resnična. Tudi bo sodišče za primer, da spozna iz spisov ali iz navedb na glavni (ustni) razpravi, da je neresničnost trditve N. N. vsebinski problematična ali celo dvomljiva, moralo vse, kar mu je v tem pogledu znanega, upoštevati. Preko te črte ni, da bi sodišče uvedlo še posebne poizvedbe o vseh eventualitetah glede dokazovanja resničnosti, če ne izhajajo že iz omenjenega okvira dejanskih na-

²⁰ Na našem pravnem stališču je stal (sedaj ukinjen) čl. 72 tisk. zak., ki je odredil, da resničnost objave in javne razprave narodne skupščine izključuje „kazensko odgovornost“ (ne „kaznivost“).

vedb. Zadostovalo bo, da opozori obdolženca na možnost, da nastopi dokaz resničnosti eventualno *in subsidio*, da se ne prejudicira. Če pa tega ne stori in nima sodišče naravnost razloga, da bi dvomilo o tem, ali je obdolžitev neresnična, potem bo položaj presojalo po svobodnem prepričanju in uvaževalo zlasti tudi dejstvo, da je dalo obdolžencu N. Nu. priliko in primeren pouk, da pa on navzlic temu ni nastopil dokaza resničnosti; preskušalo bo položaj v tem pogledu, ali naj obvelja pravilo „*qui tacet, consentire videtur*“, pa tudi „*quisquis praesumitur bonus*“.²¹

VI. V najožji zvezi z vprašanjem o preiskavanju neresničnosti klevetnikove trditve je tudi vprašanje, za kateri čas mora biti neresničnost dokazana, za čas, ko je bila kleveta izustena, ali za čas, ko teče kazenski postopek zbog klevete. Mislimo pri tem na primer, ki je po priliki takle: Dne 1. maja 1938. je N. N. rekel, da je A. A. pretihotapil tuje valute v sosednjo državo. A. A. (toženec) izve za to in toži N. Na. zbog „klevete“. N. N. nastopi dne 1. julija 1938. dokaz resnice za svojo trditev. Uspeh dokazovanja tega dne je ta, da A. A. do 1. maja 1938. ni pretihotapil nobene tuje valute v sosednjo državo, pač pa je to storil dne 1. junija 1938. Ali zadošča t a dokaz za ekskulpacijo po § 311. 1. odst., kz. ali ne? Ni dvoma, da ne zadostuje,²² ker je bil delikt po vseh elementih klevete že dne 1. maja 1938. storjen in se mora za t a dan izkazati resničnost trditve. Kar se je pozneje zgodilo, to vpliva morebiti kot moment za odmero kazni, ne more pa N. Na. ekskulpirati glede delikta, ki je bil izvršen mesec dni pred tihotapljenjem. Ako bi se pa dokazalo, da je A. A. pretihotapil tuje valute že 1. marca 1938., da pa tega N. N. dne 1. maja ni še vedel, bi bil njegov dokaz vendarle posrečen, on pa ekskulpiran. Ne gre namreč — po našem mnenju — za čas procesualnega uve-

²¹ Prim. Finger, loc. cit., str. 294; tu pravi na enem mestu „Ist die Beschuldigung keine falsche, dann fehlt es an einem Tatbestandsmerkmal, es entsteht aus der Mitteilung einer solchen kein staatliches Strafrecht“. Na isti strani pa pravi niže: „Der Beweis der Wahrheit ist ein Strafausschliessungsgrund, nicht ein Schuldausschliessungsgrund.“ Za poslednji nazor, kakor mi v tekstu: Ruber, Kriminalistische Fragmente, Ger. Ztg. 1895. No. 21.

²² Isto stališče je prišlo do izraza v bivšem avstr. k. z., kar pa je šele kritična poprava besedila § 490, odst. 2., spravila do veljave. Prvotni tekst „so wird der Beschuldigte straflos, wenn er entweder die Wahrheit seiner Angabe beweist oder doch solche Umstände dartut, aus welchen sich hinreichende Gründe ergeben, um die vorgebrachte Beschuldigung für war halten zu können.“ se je moral historično-resnično spremeniti tako, da se je glasila beseda „ergaben (ne pa: ergeben). To šele je dalo tudi od nas zastopano pravilno stališče.

ljavljenja dokaza resničnosti kot pravice prizadetega N. Na., ampak za obstoj državne kaznovalne pravice, ki jo tožba A. Aa. sproži. Državna kaznovalna pravica pa je bila 1. maja 1938. še neeksistentna, ker je dejanje A. A. kot predmet „klevete“ resnično obstajalo in izključevalo normativni pogoj krivde.²³ V podporo, da je naše naziranje pravilno, naj navedemo še analogen primer: N. N. je bil nasnovan od T. T. (tertius), da naj izreče gori omenjeno obdolžitev, pa še ni poznal dokazov, za katere je vedel njegov nasnovatelj, ki je sicer pobegnil, ki bi pa izpričal resničnost trditve. Upira se našemu pravnemu čutu, da bi bil ta N. N. radi tega neznanja kaznovan, čeprav bi bila trditev objektivno resnična in tudi dokazljiva, če se vrne T. T. in dokaze izda.²⁴

VII. Kako se vrši dokazovanje resničnosti? Izločiti moramo za sedaj izjemo, ko je predmet klevete kaznivo dejanje, ki se preganja po službeni dolžnosti, ali pa dejanje po § 312, št. 4., kz. O tem pozneje. V tem poglavju nam gre torej za vse druge primere predmeta klevete, ki se dajo zamisliti izven izvzetih, pa se presojuje po kazenskem zakonu (ne pa morda po tiskovnem zakonu, o čemer bo posebej govora pod XIV.).

Spričo predpisa § 1, odst. 1., skp. ni dvoma, da se mora dokazovanje izvršiti „na podstavi sodnega postopanja, pokrenjenega in izvedenega po tem zakonu“ t. j. po skp. Sodno postopanje pa obavlja sodišče povsod, tako v pripravljalnem postopku, kakor tudi na glavni ali ustni razpravi, celó v postopku, ki je potreben zastran rešitve pravnih sredstev. Dokazila so vsa ista: zaslišanje obdolženca, izpovedbe prič, izvid in mnenje izvedencev, realije, ogled, toda tudi z vsemi utesnitvami dokazovanja in dokazil. Ni dopustno dokazovanje, če gre za očitek nezakonskega rojstva, ako bi bilo to odvisno od predhodnega vprašanja, ali velja zakon (brak) ali ne velja, ko pa je pristojno civilno

²³ To je prezrl Finger, loc. cit., str. 295, ko izvaja, da je dokaz resničnosti predmeta klevete moment, ki izključuje kazen, a ne krivde, češ da bi bil N. N. dne 1. maja kazniv, ker ni vedel za dejanje A. Aja. iz dne 1. marca 1938: Če ga je zvedel pozneje in uporabil za dokaz resnice, je to le kaznovanje preprečilo. Sicer tu ne moremo preiskovati, koliko ustreza Fingerjeva razlaga avstrijskemu pravu. Za nas je tožba A. Aja. le procesualna predpostavka, da se sproži državna kaznovalna pravica.

²⁴ Ta primer smo morali tako zasukati, da se ognemo predpisani uporabi določbe § 89 kz., po kateri bi se moralo začeti postopanje hkrati zoper nasnovatelja in storilca. O upravičenosti ravnokar omenjene določbe bo še govora de lege ferenda (pogl. XV.).

sodišče to vprašanje rešilo že v tem smislu, da sta bila roditelj in mati otroka veljavno poročena (§ 4 skp.). Ni dopustno sklicevanje na priče, ki so se že odrekle pričevanju po § 169 skp. ali bi se sploh ne smele zasliševati (§ 168 skp.). Skratka: dokazovanje resničnosti je del vsega kazenskega postopka v konkretni kazenski pravi, razdružitev dokazovalnega postopka od celokupnega postopka po § 22 skp. ni predvidena.

Uspelost dokazovanja resničnosti trditve storilca N. Na. se da zamisliti tako v pripravljalnem postopku, kakor tudi na glavni, ustni ali javni razpravi. Povsod gre za sodno prepričanje, ki se na podlagi izvedenih dokazov pojavi pri sodniku ali sodnem kolegiju in izzveni v sodbinih ugotovitvah.

Moč dokaza pa ni vselej ista, ampak različna po okolnosti, ali se vrši dokazovanje že v pripravljalnem postopku ali na glavni, odn. ustni razpravi. Prvi način v pripravljalnem postopku, imenujemo prosti dokaz, drugi strogi dokaz. Oba se vršita po načelu iskanja materialne resnice, toda drugonavedeni, strogi dokaz, tudi pod kontrolo, ustanovljeno po načelih javnosti, ustnosti, neposrednosti, t. j. kontradiktornosti. Strogi dokaz se odlikuje po tem, da na podlagi njega na glavni razpravi storjene sodne ugotovitve praviloma niso izpodbojne (§ 274 skp.).²⁵

Nastane vprašanje, ali sme sodišče, ki je v pripravljalnem postopku izvedlo dokaz o resničnosti trditve, samo, brez sodelovanja tožilca A. Aja, izreči, da je dokaz resničnosti doprinesen in da ustavi kazensko postopanje, ker ne najde povoda za kaznovanje, niti ne zbog razžalitve. Vprašanje lahko stavimo za prakso na splošno: ali sme priti do dokaza resničnosti edino le v sodbi?

Ozka povezanost med normama istega § 311, odst. 1., kz., da obdolženca „ni kaznovati kot klevetnika“ in „da se sme kaznovati zaradi razžalitve“, bi kazala, da je mislil zakonodavec na sodb o v tej zadevi, ki zaključuje prvoinstančni postopek. Ali načelo smotrnosti nam ne dá, da bi smatrali to pot za edino možno. Vzemimo sledeči primer: Postopek se vrši zbog subjektivne zveznosti (§ 20 skp.) na predlog javnega in po tožbi zasebnega tožilca (A. Aja) zoper N. Na. skupno. To ni samo praviloma tako, ampak je tudi ponajveč smotno, da se obavi postopek za vse delikte, ki jih je N. N. obdolžen, hkrati. Če se izkaže, da se pregon

²⁵ O tem поблиže v razpravi: Dolenc, Vrednotenje dokazov v sodnem kazenskem postopanju, ZZR., zv. XV., str. 57 sl.

zastran deliktov, ki se preganjajo po službeni dolžnosti, ne da vzdržati; če oddá državni tožilec temu ustrezno izjavo; — potem pač ne samo, da ni nobene ovire, da se spisi predlože tudi še zasebnemu tožilcu A. Aju. v izjavo z ozirom na dokazovanje resničnosti, marveč je to po § 109 skp. celo predpisano. Če bi pa zasebni tožilec A. A. ne oddal izjave, da vzdržuje ali umakne pregon, ampak bi predlagal dopolnitev postopka, potem bi moralo okrožno sodišče postopati po § 109, odst. 4., skp. in bi bil senat trojice okrožnega sodišča na vsak način opravičen, da odloči tudi o vprašanju uspelosti dokazovanja resničnosti, ki je v govoru, seveda ne — s sodbo! Ako pa se je vršilo pripravljalno postopanje pri sodniku poedincu in je dokaz resničnosti uspel, sme sodnik poedinec kar sam ustaviti začete poizvedbe (§379 skp.).

Pravna sredstva za izpodbijanje ugotovitve dokaza resničnosti so torej različna. Če je izšla ugotovitev v sodbi senata okrožnega sodišča (mislimo na zveznost z zločinstvi!) po svobodnem prepričanju (strogi dokaz!), je z revizijo ni moči izpodbijati. Če je izšla v sodbi sodnika poedinca, se sme izpodbijati s polnim prizivom. Ako pa je izšla v rešitvi okrožnega ali okrajnega sodišča (navadni dokaz), se sme izpodbijati s tistim pravnim sredstvom in v tistem obsegu, kakor to dovoljuje zakon za dotični primer rešitve.

VIII. Dokaz resničnosti pa se včasih p o n e s r e č i, da si je bil storilec N. N., v pravdi radi klevete toženec, popolnoma prepričan, da je bila njegova trditev resnična. Primer: Po cesti gre policist in vede s seboj uklenjeno osebo. N. N., ki to vidi, vpraša ljudi, znance in nepoznance, koga vede policist. Izve, da je to neki A. A. iz te in te ulice. Še isti večer pripoveduje drugim o tem dogodku imenujoč aretirano osebo A. A., ne vedoč, da se v isti ulici nahaja še druga oseba istega priimka A., pa drugega imena K., ki je bila res aretirana. Zamenjava je jasna, izkaže se pa šele v pravdi, ki jo je naperil A. A. zoper N. Na. vprav radi obdolžitve, da je policist njega gnal uklenjenega po ulici. Dokaz resnice je izpodletel. Tu je — drugače kot pri § 311 kz. — krivda res dana, trditev je bila nerresnična in časti A. Aja. gotovo škodljiva. Vendar se pravnemu čutu nekam upira, da bi bil N. N. kaznovan brez vsakega pridržka: On je bil prepričan, da je resnica, kar govori.

Spričo določb §§ 19 in 20 kz. bi bilo jasno, da naklepa, niti kaznivosti ni, če na njegovi strani ni „védenja“ za nerresničnost trditve (bistvene činjenice). To védenje pa je vendarle lahko opravičljivo, če temelji na nezakriviljeni

zmoti (nesoglasju med resnico in storilčevo mislijo), ali pa je neopravičljivo, če temelji na malomarno, pa vendar zakrivljeni zmoti. Po §§ 19, 20 kz. se kaznuje dejanje, ki izvira iz malomarne zmote, samo tedaj, če je dotično dejanje kaznivo tudi ob malomarni storitvi. Ker pa naš kz. sploh ni ustanovil nobenih deliktov zoper čast iz malomarnosti, je odredil v § 304 kz. nekaznivost klevetnika izrečno samo za primer opravičljive zmote. To mora imeti svoj pravi smisel le tako, da pri kleveti ne velja pravilo §§ 19 in 20 kz. o stvarni zmoti, ampak, da velja specialna izjema: Sodišče naj potem, ko se je dokaz resničnosti objektivno izjalovil, presoja, mari ni zmoti opravičljivo nastala, torej tako, da se storilcu N. Nu. pri njenem nastanku niti malomarnosti ne more naprtiti. Samo v pritrjevalnem primeru ni kazni, v drugih pa. Storilec je kazniv ne samo, če je vedel, da je njegova trditev neresnična, ampak tudi, če je prišel do zmotnega naziranja, da je resnična, zbog svoje malomarnosti ali nepazljivosti pri zaznatju ali pri sklepanju na resničnost. Pravni položaj je za klevetnika poostren, zanj veljajo strožja pravila, nego po §§ 19, 20 kz.²⁶ Samo če ga niti malomarnost ne zadene, ga ni kaznovati. Če ga pa zadene malomarnost, je kriv in kazniv. Te okolnosti mora sodišče po službeni dolžnosti upoštevati, čeprav bi jih toženec N. N. *verbis expressis* ne uveljavljal kot kazen izključujoč moment. To pa služi po našem mnenju tudi kot nov dokaz pravilnosti našega naziranja, da se mora sodišče z vprašanjem resničnosti trditve klevetnika *ex offio* baviti kot z razlogom, ki izključuje krivdo in kazen.²⁷

IX. V naslednjem pridemo do obravnavanja tistih primerov iz § 311 kz., ki so v njegovem 2. odstavku izjemoma drugače urejeni, t. j. da zanje občna pravila o dokazovanju resnice po svobodni oceni sodišča ne veljajo. Glavna, po-

²⁶ Živanović, Krivični zakonik (izdaja z opombami), pravi na str. 26. o § 19 kz., da je bil v celoti nepotreben in da utegne biti praksi le v škodo; §-a 304 kz., pa ni komentiral niti z besedico. Enako, kakor mi: odl. kaz. sod. v Beogradu, z dne 22. februarja 1934, Pravosudje, 1934., str. 570.

²⁷ Čubinski, Naučni in praktični komentar, posebni del str. 257, 258 prihaja v stvari do istega zaključka, dasi ne govori izrečno o malomarnosti kot razlogu za neopravičljivost zmote. In vendar mora biti neka miselna zveza med normami §§ 19 in 20 kz. in § 304 kz. dana! — V našem, zgoraj danem primeru klevete radi zmotnega pripovedovanja o aretaciji A. Aja, na mestu A. X.a, bo *quaestio facti*, ali je N. N. kriv, odvisna od ugotovitve sodišča, ali so mu bili izvestitelji znani kot odločno resne, zanesljive osebe, kako je od njih dobil izvestje, kaj je sam sklepal ali dodal in pod.

zitivno postavljena izjema je primer, da je predmet klevete (pravilneje: predmet tožbe zbog klevete) kaznivo dejanje, ki se preganja po službeni dolžnosti. Če gre za takšno dejanje kot predmet tožbe zbog klevete, velja zakonodavčeva norma, vsebujoča praviloma *praesumptio iuris et de iure*, da dokazuje resničnost činjenic **samó** pravnomočna obsodba pristojnega sodišča.²⁸

Izrečeno ali raznašano mora biti dejanje, ki je kaznivo po službeni dolžnosti, ne pa po privatni tožbi. Dejanja, ki se preganjajo na predlog ali po odobrenju, so dejanja, ki spadajo med ona, pregonljiva po službeni dolžnosti.

Dalje mora biti dano dejanje, t. j. historični dogodek kot činjenica, ne pa kot lastnost ali razmerje, pa najsi bi bila lastnost ali razmerje v zvezi z nekim kaznivim dejanjem. Samo za kazniva dejanja velja poostritev dokaznega postopanja, za lastnost ali razmerje ne po pravilu „*exceptio firmat regulam in casibus non exceptis*“; „regula“ pa je dana v § 311, odst. 1. kz.

Kaj je dejanje, kaznivo po službeni dolžnosti, o tem odločajo kazenski zakonik in posebni kazenskopravni (stranski) zakoni. Dejanje ni samo pozitivno delovanje, ampak tudi negativno, t. j. opustitev izpolnitve dolžnosti (n. pr. po §§ 135, 153, 203 kz.). Ne samo zločinstva in prestopki, celo prekrški so kaznivo dejanje v smislu § 311, odst. 1. kz.; seveda dotlej, da izide nov zakon o prekrških, ki bi vprašanje kaznivosti po rednih sodiščih drugače uredil. O kaznivosti prekrškov po rednih sodiščih odloča sedaj še krajevna *lex delicti commissi*, ne pa *lex* kraja, kjer pravda teče; torej formalno pravo. Dejanje, izhajajoče iz obsodbe rednega sodišča, je kaznivo po službeni dolžnosti, čeprav bi bila državna pravica do preganjanja ali do izvršitve kazni že zastarana.

Ni pa kaznivo ono dejanje, ki je vsebovano v putativnem deliktu.²⁹ Dalje sploh ni kaznivega dejanja, če obči

²⁸ Na izjemo iz § 69 kz., kjer nadomešča sodbo disciplinska obsodba, se — radi redkosti takšnih primerov — ni treba ozirati.

²⁹ Iz prakse nam je znan primer obdolžitve, da je „krčmar po krivem prisegel“. Prodajalec vina je postavil na sod vina razpelo in dve goreči sveči, kupec-krčmar pa je prisegel nekako po obliki, kakor pri sodišču, da ne bo vina mešal („pančal“). Prodajalec je ovadil krčmarja radi krive prisege, češ da je le vino mešal. Jasno je, da to ni bilo kaznivo dejanje, ovadba pa le kleveta zbog nekaznivega dejanja, ki bi se dalo dokazati na vsak drug način, samo ne z obsodbo

del kz. ustanavlja izjemo od kaznivosti; n. pr. poskus pri prestopkih, kjer se ne kaznuje, ker to ni normativno določeno (§ 31 kz.), ali pripravljajno dejanje, če ni kriminalizirano (§ 32, odst. 2., kz.), ali izpodleteli poskus nasnovanja k prestopku (§ 34, odst. 2. kz. *a contr.*). Tudi dejanje, ki ga zagreši otrok (§ 14 kz.), ni kaznivo dejanje v smislu § 311, odst. 2. kz. Tudi tista obsodba je obsodba, ki ne izreka kazni (§ 281, štev. 3, skp.).^{29a} (Konec prih.)

Zahteva za zaščito zakona in odločba o stroških.

Dr. August Munda.

V tem članku se hočemo baviti zgolj z vprašanjem, ali sme kasacijsko sodišče ugodivši zahtevi za zaščito zakona naložiti stroške kazenskega postopanja drugi stranki in tako ustvariti nov izvršilni naslov.

Odločba kasacijskega sodišča, da je kršen zakon, praviloma nima pravnega učinka za obtoženca in je zgolj deklarativne narave. Kasacijsko sodišče izreče v takem primeru le to, da je z dotično sodno odločbo kršen zakon. Če pa je bil obtoženec s sodbo, s katero je prekršen zakon, obsojen na kazen, mora kasacijsko sodišče izvršiti reparacijo v korist obtoženca in to na način, kakor je to navedeno v § 357/3 kp.

Iz navedenega se vidi, da govori zakon v § 357 od. 3 kp. le o odločbah, ki kršijo zakon v obtoženčevo škodo, ne pa tudi o odločbah, ki kršijo zakon na škodo drugih oseb n. pr. zasebnega tožilca. V § 357 od. 3 kp. je dalje izraženo načelo, da je mogoče sodno odločbo po § 357 kp. meritorno spremeniti le v obtoženčevo korist, ne pa v njegovo škodo.¹ Obtoženec torej po odločbi, izrečeni po § 357 od. 3 kp., ne sme priti v neugodnejši položaj. Načelo § 357 od. 3 kp. ve-

^{29a} Gl. Frank, loc. cit., str. 119.

¹ Avstrijsko kas. sodišče je šlo še en korak dalje; v več primerih je izreklo ne le, da je prekršen zakon, marveč je tudi razveljavilo oprostilno sodbo ozir. ustavitveno rešitev sodišča, ki je izreklo, da je za dotično kazensko stvar pristojno upravno oblastvo. V teh primerih je kas. sodišče celo naročilo sodišču (odločbe št. 2530, 2727, 2837, 2876), da mora nadaljevati postopek. Ta praksa kas. sodišča vsekakor ni v skladu z načelom, da se z odločbo kas. sodišča po § 357 kp. ne sme poslabšati položaj prizadete stranke.

lja po analogiji tudi za druge sodne odločbe, ki niso sodbe. Če je bilo n. pr. sodno postopanje s sodno odločbo pogrešno ustavljeno (§§ 379, 96 od. 2, 108 od. 2, 208 kp.), sme kasacijsko sodišče izreči le deklaratorno odločbo, da je prekršen zakon. Ugovarjalo bi se lahko, da tu analogija ni dopustna. Zahteva za zaščito zakona je naperjena zoper pravnomočne odločbe. Z načelom „res judicata pro veritate habetur“ pa ni v skladu zahteva, naj se uporabi določba § 357 od. 3 kp. tudi za take primere, ki v zakonu (§ 357 od. 3 kp.) niso izrečno naštet. Menimo, da tak ugovor ni utemeljen. V določbi § 357 od. 3 kp. je izraženo le načelo (!), da prizadeta stranka po odločbi kasacijskega sodišča (§ 357 od. 3 kp.) ne sme priti v slabši položaj. Namen pravnega sredstva po §§ 41, 357 kp. je odpraviti krivice, ki se z rednim pravnim sredstvom ne dajo odpraviti. Iz tega vidika se nam zdi, da je analogna uporaba § 357 od. 3 kp. dopustna tudi v primerih, ki v zakonu niso izrečno navedeni. Takšna je tudi praksa kasacijskih sodišč.

Kar velja za obtoženca, velja analogno praviloma tudi za druge osebe, ki so s sodno odločbo neugodno prizadete v svojih pravicah. To velja predvsem za stroškovno odločbo.

Če je bil obtoženec pravnomočno oproščen, kasacijsko sodišče pa izreče (§ 357 od. 3 kp.), da je bil z oprostilno sodbo prekršen zakon, ne sme seveda obtožencu naložiti plačilo stroškov. Oprostilna sodba ostane kljub odločbi kasacijskega sodišča (§ 357 od. 3 kp.) nedotaknjena in se ne spremeni v obsodilno sodbo; obtoženec pa plača stroške kazenskega postopanja praviloma (izjema § 311 od. 2, št. 1 kp.) le tedaj, če je bil pravnomočno obsojen. Odločba o stroških je akcesorij krivdoreka. Ker pa kasacijsko sodišče v gorenjem primeru ne sme spremeniti oprostilno sodbo, tudi ne sme spremeniti stroškovno odločbo. Drugačna pa je stvar, če je bil obtoženec pravnomočno obsojen, kasacijsko sodišče pa izreče po § 357 od. 3 kp. oprostilno sodbo. Vpraša se, ali sme kasacijsko sodišče, če gre n. pr. za privatno tožbo, v tem primeru naložiti plačilo stroškov zasebnemu tožilcu. Menimo da! V določbi § 309. od 1 kp. je predpisano, da mora sodišče v vsaki sodbi in v vsaki ustavitveni rešitvi izreči, katera stranka plača stroške kazenskega postopanja. Ker plača n. pr. zasebni tožilec v primeru, ko se konča kazensko postopanje drugače kakor z obsodbo, stroške kazenskega postopanja (§ 311 od. 2, št. 2 kp.), mora kasacijsko sodišče v takem primeru hkrati tudi odločiti o stroških. Kasacijska sodba v smislu § 357 od. 3 kp. daje tu izjemoma

izvršilni naslov. Če kasacijsko sodišče v takem primeru o stroških ne bi odločilo, bi moralo to storiti naknadno s posebno rešitvijo (§ 321 kp.). Ugovarjalo bi se lahko, da se ne sme odločati na škodo stranke, ki v stvari ni bila predhodno zaslišana (*audiatur et altera pars*). To je res; toda odločba o stroških je akcesorij krivdoreka. Če se razveljavi krivdorek, se morajo hkrati razveljaviti odločbe, ki temelje na krivdoreku; če pa je obtoženec oproščen, se mora po dol. § 309 od. 1 kp. naložiti plačilo stroškov stranki ozir. osebi, ki jih je dolžna plačati po določbi § 311 od. 2 kp. Kasacijsko sodišče sme, če je to po konkretnem primeru potrebno, odločbo sodišča tudi razveljaviti in sodišču naročiti, naj ponovno razpravlja in sodi. V tem primeru pač ni dvoma, da sme sodišče, ki ponovno sodi, odločati tudi o stroških kaz. postopanja. Ni razumljivo, zakaj tega ne bi smelo storiti kasacijsko sodišče samo, če odloča in merito.

Obtoženec pa ne more stroškovnega zahtevka v gorenjem primeru napram zasebnemu tožilcu uveljaviti s civilno tožbo, ker je dobil pravico do povrnitve stroškov že z oprostilno sodbo kasacijskega sodišča (§ 357 od. 3 kp.).² Če pa je obtoženec stroške kazenskega postopanja zasebnemu tožilcu že plačal, jih sme zahtevati nazaj s civilno tožbo (*condictio indebiti* § 1435 odz.).³

OBZORNIK.

Lastninska pravica na materialnih delih poslopij po francoskem pravu.

Dr. Boris Tušek.

I.

Ta pravna ustanova ima svoj izvor v nekaterih provincialnih francoskih mestih, kakor Grenoble, Rennes, Lyon, Chambéry, po vojni pa se je precej razširila tudi v Parizu. Njen gospodarski in socialni pomen je neizpodbiten. Pripadnikom srednje in malo imovitih slojev nudi možnost, da nalože svoje prihranke varno in plodonosno, da postanejo lastniki nepremičnin in da si za-

² Odločba avstr. kas. sod. št. 3148.

³ Civ. odločba avstr. vrh. sod. št. 225, Jur. Bl. 1911 — 568, Amschl. II. str. 84, Slov. Pr. 1909, str. 84, nasprotno Glaser Unger N. F. št. 891.

gotove položaj neodvisnih gospodarjev svojih stanovanj. Tako se izdatno večja njih kreditna sposobnost. S tem namreč, da so postali lastniki nepremičnine, so si pridobili prikladen predmet realne varnosti, ki tvori pač najugodnejšo osnovo kredita. V primeru dednega nasledstva se poslopje razdeli na odseke, ki se dodele posameznim upravičencem. To predstavlja velike prednosti. Dediči prihranijo stroške odsvojitve, poleg tega pa obdrže nepremičnino v naravi, a se obenem izognejo nepriljubljeni so-lastnini po idealnih deležih.

S tem, da se poviša število hišnih posestnikov, se pomnožuje socialno trdni in umerjeni stan lastnikov in tako jača eden izmed temeljev današnje družbe in države.

Pravna ustanova delitve hiš po materialnih delih ima seveda tudi svoje nedostatke. Med drugim ustanavlja prisilno in trajno nedeljivost predmetov, ki so skupni vsem lastnikom poslopja, n. pr. vodnjaki, dvorišča, greznice. Poleg tega nudi že po sami svoji naravi neizčrpen vir trenj, sporov in tožba. Mnogoštevilna sosedska razmerja vodijo do čestih nesporazumov. Toda v praksi se je izkazalo, da pretirani strah pred tem zlom ni utemeljen. Intervencija sodišč je prav redka. Spori med poedinimi lastniki niso dosti pogostejši kakor med hišnimi gospodarji in najemniki ali med sosedi.

II.

Vodoravna delitev poslopij med različne lastnike je bila prvič pravno urejena leta 1561 (*Coutume d'Auxerre*). V pripravljalnih delih za *code civil* o njej ni sledu. Šele na zahtevo apelacijskih sodišč v Lyonu in Grenoblu so se redaktorji odločili, da posvete tej snovi svojo pažnjo. In tako je nastal člen 664 c. c., ki se v prevodu glasi:

„Ako pripadajo različna nadstropja hiše raznim lastnikom in če naslovi lastnine ne urejajo načina popravil in obnov, velja naslednje:

Glavni zidovi in streha so na skrbi vseh lastnikov, vsakogar sorazmerno z vrednostjo nadstropja, ki mu pripada.

Lastnik vsakega nadstropja skrbi za tla, po katerih hodi.

Lastnik prvega nadstropja skrbi za stopnišče, ki vodi do njega; lastnik drugega nadstropja skrbi za stopnišče, ki vodi od prvega nadstropja do njega in tako dalje.“

Člen 664 c. c. ureja torej samo porazdelitev stroškov, ki izvirajo iz popravil in obnov. Ostala sporna vprašanja sta morali rešiti judikatura in doktrina.

Ta pravna določba se pa ne uporablja samo na delitev poslopij po nadstropjih, temveč per *extensum* tudi po stanovanjih, celo po poedinih sobah. Odredbe, ki jih vsebuje člen 664, so iz-

razito dispozitivne narave in prihajajo v poštev le v primeru, da ni drugačne ureditve solastnine, ki pa praviloma nastopi, bodisi, da je bila sklenjena ob kupoprodajni, daritveni ali delitveni pogodbi, bodisi, da izhaja iz oporočne odredbe ali iz kakršnega koli drugega pravnega akta, ki ustanavlja delitev nepremičnine. Ureditev utegne nastopiti tudi šele naknadno, po delitvi poslopja, kot rezultat posebnih dogovorov med prizadejimi. Zdi se, da so primeri uporabe člena 664 c. c. v praksi prav redki.

III.

Bistvo lastninske pravice na posameznih nadstropjih in stanovanjih je bilo dolgo časa sporno. Splošno je bilo razširjeno zmotno mnenje, da so upravičenci predvsem solastniki. Solastnina pa je pravna ustanova, ki je iz gospodarskih vidikov le malo priporočljiva, ker vsebuje kali sporov in nesporazumov, ker ima za posledico slabo upravo skupne imovine. Zato vlada med občinstvom, pa tudi med pravniki proti njej nezaupanje, ki se je preneslo v celoti na lastnino, deljeno po nadstropjih in stanovanjih. Tej so kratko naprtili vse nevšečnosti, ki izvirajo iz solastnine.

V resnici pa imamo tu posla s tremi činitelji:

1. izključna lastninska pravica upravičenca na svojem nadstropju odnosno stanovanju,
2. solastnina vseh upravičencev na skupni imovini in
3. služnostna pravica poedinih upravičencev na predmetih, ki pripadajo drugim upravičencem.

Ad 1. — Vsakdo je edinstven, popoln lastnik svojega nadstropja ali stanovanja s priteklinami vred (tla, bruna, stropniki, vmesni zidovi, vrata, okna). Kot tak ima pravico uživanja teh stvari in razpolaganja z njimi na najabsolutnejši način, samo da ne vrši uporabe, ki je zabranjena po zakonu, po uredbah (člen 544 c. c.), po dogovorih med strankami ali po običajih. Lastninska pravica upravičencev ima izključen individualen značaj. Njena posebnost pa leži v tem, da se nanaša na predmet, ki tvori del neke celote, namreč poslopja. Lastnik sme torej svoje nadstropje ali stanovanje prodati, darovati, dati v najem, nakloniti v poslednje - voljni odredbi, zastaviti in tako dalje, ne da bi mu bil potreben pristanek ostalih hišnih lastnikov, razen če to ni bilo med njimi posebej dogovorjeno. V poslednjem primeru ureja vsebina dogovora med strankami, kako dalekosežno bodi omejevanje v razpolaganju z lastninsko pravico.

Ta omejitev lastninske pravice je fakultativna in zavisi popolnoma od volje strank. Toda že po samem pravu je lastninska pravica poedinih upravičencev omejena po obveznostih, ki izha-

jajo iz razmerij sosedstva. Lastniku poedinega nadstropja ali stanovanja je zabranjeno, da povzroča lastnikom ostalih nadstropij ali stanovanj nevšečnosti, ki presegajo običajno mero. Tu prihajajo v poštev odredbe sosedskega prava, ki jih normira *code civil* v členu 651 tako:

„Zakon podreja lastnike raznim obveznostim enega napram drugemu, nezavisno od vsakega dogovora.“

Po svoji pravni naravi so te prisilne omejitve lastninske pravice zaradi obstoječih sosedskih razmerij kvazikontraktualne (reparacijske), ne pa deliktne ali kvazideliktne narave, ker ne predpostavljajo niti krivde, niti protipravnega dejanja, ampak zgolj škodo za ostale upravičence.

Ko se je pojavilo vprašanje, ali je lastniku najvišjega nadstropja dopustno, da brez predhodnega odobrenja lastnikov nižjih nadstropij dvigne hišo, sta se judikatura in doktrina enodušno odločili v negativnem smislu.

Če pušča eden izmed lastnikov propadati stvari, ki spada jo v njegov odsek poslopja ter se tako znatno zmanjša obča varnost cele stavbe, tvori to dejstvo (preteče škode) za lastnike ostalih nadstropij in stanovanj osnovno tožbenega zahtevka zoper nerednega lastnika.

Ad 2. — K solastnini vseh upravičencev ne spadajo samo glavni zidovi in streha, kakor to navaja člen 664 c. c., ampak po judikaturi tudi hišna vrata, dvigalo, vratarjeva ali hišnikova loža, dvorišče, vodnjaki, greznice, zemljišče, na katerem je poslopje zgrajeno, tudi podstrešja in kleti, kadar glede njih ni nastopila delitev — skratka: vsi oni deli stavbe, ki zagotavljajo njen obstoj in njeno uporabnost in ki dovoljujejo poedinim upravičencem popolno in redno izvrševanje lastninskih pravic na tistih delih zgradbe, ki jim pripadajo kot izključnim lastnikom. Ta solastnina je le akcesorične narave in ne tvori bistva pravnega položaja lastnikov materialnih delov poslopja. Treba jo je smatrati kot nujno zlo, ki z neizprosno doslednostjo spremlja pravno ustanovo, o kateri razpravljamo. Njen izvor je gospodarska in pravna zahteva po možnosti, čim popolneje izkoristiti stvar ali kompleks stvari, s katerimi je kdo upravičen razpolagati. Nadstropje ali stanovanje je in ostane neločljiv sestavni del celote, poslopja in nemogoče si je zamisliti izvrševanje lastninske pravice, ki bi bilo omejeno zgolj na predmete izključne lastninske pravice poedinih upravičencev.

Francoska doktrina razlikuje dve vrsti solastnine:

a. — Običajno solastnino, kadar pripada lastninska pravica na eni in isti stvari več osebam po idealnih deležih, n. pr. sodedičem, dvema ali več kupcem iste stvari. Solastniki imajo glede pravnega razpolaganja s svojim deležem popolno svobodo, sme-

jo ga podariti, prodati, zastaviti, ne da bi jim bilo za to treba pristanka ostalih solastnikov. Toda ko gre za uporabo in upravo stvari (sprememba kulture zemljišča, razširitev obratovanja, postavitev zastopnika) je neobhodna soglasnost vseh solastnikov (strožje kot § 833 ss. odz.). Pravkar navedena pravna norma je razlog že omenjene nepriljubljenosti solastnine. Vendar je običajna solastnina le prehodne, začasne narave. Solastnikom priznava *code civil* v členu 815 pravico, zahtevati delitev skupne imovine.¹

b. — Prisilno solastnino, s katerim primerom smo se seznanili gori kot nujnim zlom, ki vztrajno spremlja lastninsko pravico na materialnih delih zgradb. Njena pravna narava je dosti sporna. Marcel Planiol jo v svojem sistemu francoskega civilnega prava uvršča med služnosti. Solastniki morajo trpeti (pati) obstoj skupnosti, ker jim je odvzeta pravica zahtevati njeno delitev, ki jo solastnikom sicer priznava čl. 815 c. c. Ta služnost je vzajemna in obstoji istočasno na korist in na breme vseh solastnikov.

Drugi pisci so dolgo branili naziranje, da je ta pravni lik nekaka *societas*. To pa je v nasprotju z določbami francoskega pozitivnega prava. Člen 1838 c. c. predpostavlja, da obstaja ob sklenitvi družbene pogodbe namen, razdeliti dobiček, ki se utegne pojaviti. Takega namena v našem primeru ni mogoče ugotoviti.

Najbolj razširjeno in uvaževano je dandanes mnenje, da tu nimamo opravka niti s služnostjo niti s *societeto*, pač pa s posebno vrsto solastnine, s tipom prisilne skupnosti, ki naj traja neprestano. Prisilna skupnost se močno razlikuje od običajne solastnine. Ta skupnost ne ovira samo izvrševanja individualne lastninske pravice poedinih upravičencev, ampak je za to izvrševanje celo neizogibna. Spori med solastniki so običajno le redki, ker gre tu za predmete, ki so že po svoji naravi določeni za skupno rabo, na katerih pripada skupna raba tudi najemnikom v enolastniških poslopijih.

Stvari, ki pripadajo prisilni solastnini, so predmet kolektivne uporabe. Pravice upravičencev so tu dokaj širše kot pri običajni solastnini. Vsak solastnik se sme posluževati skupne stvari, kakor da pripada izključno njemu. Edina omejitev, ki mu jo nalaga pravni red, je, da ne uporablja solastnine na način, ki bi oviral ostale upravičence v njihovem uživanju istih stvari ali bi jim to celo onemogočal. Zlasti mu je zabranjeno, s svojim delovanjem predrugačiti gospodarski namen skupnih stvari, n.

¹ Člen 815 c. c.: „Nihče ne more biti prisiljen, da vztraja v skupnosti in delitev je mogoče vedno zahtevati brez ozira na prepovedi in dogovore nasprotne vsebine.“

pr. spremeniti dvorišče, ki je služilo za odlaganje smeti, v mesto za postajanje vozil. Vsakdo sme torej te predmete uporabljati, toda spoštovati mora njih namen in dogovorjeni ali primerni način uporabe in ne sme ostalim solastnikom povzročati nobenih neprijetnosti niti škode. Namen skupne stvari je odrejen po dogovoru, po sami naravi stvari ali po običaju. Solastnik ni dolžan, priskrbeti si pristanek ostalih, ako hoče povzročiti na skupni stvari spremembe, ki zanje ne predstavljajo škode in niso v nasprotju z namenom stvari (tako judikat z dne 27. junija 1899, Grenoble). Kljub ugovorom ostalih upravičencev sme torej vsak lastnik v svrhu lažjega odtoka vode dvigniti tla skupnega dvorišča.

Ad 3. — Na poseben način je v členu 664 c. c. urejeno vprašanje stopnišč. Lastnik vsakega nadstropja skrbi za del stopnišča, ki vodi od neposredno nižje ležečega do njegovega nadstropja. Tako je stopnišče razdeljeno na odseke, ki pripadajo lastnikom poedinih nadstropij. Lastniki višjih nadstropij imajo na njih služnost prehoda, ki jim dovoljuje dostop do njihovih stanovanj. Ta služnost je zakonska in neodmenska. O njenem obstoju nas potrjuje sistematski položaj člena 664 c. c., ki je uvrščen v drugo poglavje naslova: o servitutah. K solastnini stopnišča vsekakor ne spadajo, ker zanje skrbijo poedini lastniki.

V primeru, da je nadstropje razdeljeno med več lastnikov, tvori odsek stopnišča, ki je spojen z lastnino nadstropja, njih solastnino in stroški vzdrževanja se dele mednje sorazmerno vrednosti njihovih stanovanj. Pojavi se torej zopet prisilna solastnina.

Služnost prehoda utegne postati zlasti v visokih hišah za lastnike nižjih nadstropij prav občutna. Zato prevladuje v praksi težnja, da se to vprašanje uredi s posebnim dogovorom, večinoma v tem smislu, da naj trpe vsi lastniki stroške vzdrževanja stopnišč sorazmerno vrednosti njihovega dela zgradbe, zato pa postanejo kvotni solastniki celokupnega stopnišča.

IV.

O dolžnostih poedinih lastnikov določa čl. 664 c. c., da mora lastnik vsakega nadstropja skrbeti za tla, po katerih stopa in za stopnišče, ki vodi od neposredno nižjega do njegovega nadstropja. Ta določba je vsekakor bolj naklonjena lastnikom višjih nadstropij, ki se poslužujejo nižje ležečih stopnišč, ne da bi prispevali k njih vzdrževanju.

Pogodbeno usvojeni pravilniki večinoma določajo, da bo celokupnost stopnišča na skrbi vseh lastnikov sorazmerno z

vrednostjo njihovih nadstropij ali stanovanj. Isto normira italijanski codice civile iz leta 1868.² Najbolj logičen je v tem oziru španski državljanski zakonik (l. 1889), ki je uveljavil načelo udeležbe na stroških vzdrževanja stopnišča po intenziteti rabe.³

Vsak lastnik nosi osebno bremena, ki se drže na njegovem odseku zgradbe. Sem spadajo prvenstveno davki, zlasti zgradarina.

Končno je vsakdo zavezan, da trpi stroške za amelioracijska dela na skupni imovini, ki so bila izvršena v izključnem njegovem interesu.

Za skupno imovino skrbe vsi lastniki sorazmerno z vrednostjo nadstropja ali stanovanja, ki jim pripada. Isto določilo imata italijanski in španski državljanski zakonik. Poedinec se lahko izmuzne participaciji na stroških vzdrževanja in popravi skupne stvari samo tako, da se na korist ostalih lastnikov odpove svoji pravici solastnine na skupni stvari in se je obenem preneha posluževati. Seveda taka odpoved ni mogoča glede vseh predmetov solastnine, ker bi včasih utegnila onemogočiti upravičencu izvrševanje lastninske pravice na njegovem delu poslopja. — Tretji osebi pa lastnik svojega deleža na solastnini sploh ne more cedirati, ker je solastnina na predmetih skupne uporabe nujno spojena s položajem lastnika poedinega nadstropja ali stanovanja.

Za odločitev o tem, da se izvrše na skupni stvari popravila, je ob nedostatku drugačnih pogodbenih določil potrebna soglasnost vseh upravičencev. Toda kadar se stranke sporazumejo o potrebi izvestnih popravil, ne morejo se pa zediniti o načinu izvršitve, odloča po judikaturi o tem vprašanju večina.

V.

O vzajemnih odnosih poedinih lastnikov in njihovih obveznostih pravi čl. 664 c. c., da odločajo o tem prvenstveno naslovi lastnine. V resnici stranke večinoma pogodbeno uredi vprašanje uprave poslopja, ustanové delež solastnine za vsakogar in odstop tek stroškov vzdrževanja skupne stvari, ki jih bo poedinec no-

² Člen 562/II codice civile: „Stopnišča so zgrajena in vzdrževana po lastnikih raznih nadstropij, katerim služijo, sorazmerno z vrednostjo nadstropja.“

³ Člen 396 šp. drž. zak.: „Za stopnišče, ki vodi od vhodnih hišnih vrat do prvega nadstropja, skrbe, po deležih, vsi lastniki razen lastnika pritličja; za stopnišče, ki vodi iz prvega v drugo nadstropje, skrbe, po deležih, vsi lastniki razen onih pritličja in prvega nadstropja in tako dalje.“

sil. — Ob nedostatku takih določb bodo odločali krajevni običaji, in če tudi teh ni, odredbe člena 664 c. c.

Važnost pogodbene ureditve medsebojnih odnosov poedinih lastnikov je zelo velika v krajih, kjer ta pravna ustanova ni tradicionalna, ampak se šele na novo uvaja, kjer se torej še niso utegnili razviti običaji. V Grenoblu, kjer tvori ustanova delitve hiš po nadstropjih in stanovanjih obče pravo že iz davnine, kjer je bolj razširjena kakor individualna lastnina na celem poslopiju in je že prešla v pravno svest prebivalstva, ki si je tekom dob izoblikovalo čisto določene like vseh odnosov, nastajajočih ob delitvi zgradb po materialnih delih, so pogodbeni pravilniki mnogo manj potrebni kakor v Parizu, kjer se ustanova pojavlja šele v zadnji dobi. — Ako nastopijo pogodbeno nepredvideni slučaji, se je treba zateči k določbi čl. 664 c. c., ki sta ga bogato komentirali doktrina in judikatura.

Pogodbeno usvojeni pravilniki se medsebojno razlikujejo po vsebini in obliki, toda večinoma naštevajo predmete solastnine in njih namen, ugotavljajo način uprave in čuvanja nepremičnine, določajo obča bremena in njih porazdelitev med poedine lastnike, po stotinkah ali tisočinkah. Pravilniki nastajajo običajno v trenutku delitve poslopja ali pa šele na osnovi kesnejšega dogovora med upravičenci.

Glavni organ uprave se imenuje syndic ali gérant, kar najbolje slovenimo z upraviteljem. Pravilniki večinoma določajo, da ga volijo lastniki z večino glasov. Vsakemu lastniku pripada toliko glasov, kolikor mu je priznanih stotink ali tisočink nepremičnine.

Upravitelj sklicuje lastnike. Njegove pravice in dolžnosti so dokaj obsežne. On nadzira hišo, skrbi za mala popravila na predmetih skupne imovine, ugotavlja potrebo večjih popravil in obnov, ki se pa ne smejo izvršiti brez pristanka lastnikov. Popravila izredne nujnosti daje izvršiti na svojo roko, toda o tem mora nemudoma obvestiti lastnike. Ti se ne morejo protiviti popravilom, ki jih smatra upravitelj za neizogibna.

Običajno predvidevajo pravilniki še upravo (conseil de gérance) in skupščino (assemblée générale), ki delujeta po vzorcu analognih organov delniških družb. Pri sklepanju odloča večina glasov.

Pogodbeno usvojeni pravilniki veljajo samo med osebami, ki so nanje pristale. Vežejo torej samo tiste lastnike, ki so jih bodisi izrečno ali molče sprejeli, tretja oseba, n. pr. kasnejši kupec nadstropja ali stanovanja pa ima vso pravico, da smatra tak pravilnik kot res inter alios acta in pripisuje obvezam, ki iz njega izvirajo, zgolj oseben značaj.

VI.

Avstrijska in nemška zakonodaja tej romanski pravni ustanovi nikakor nista naklonjeni (prim. zak. z dne 30. marca 1879, št. 50 drž. zak., čl. 1014 DBGB). Isto tendenco kaže tudi naše jugoslovansko pozitivno pravo. § 74, al. 2 zakona o notr. ureditvi. osnavljanju in popravljanju zemljiških knjig z dne 1. julija 1930 prepoveduje delitev zgradb po fizičnih delih, a po al. 1 istega paragrafa se že obstoječe take ureditve tolerirajo.

Kljub odklonilnemu stališču našega pozitivnega prava ni mogoče zanikati gospodarski in socialni pomen lastninske pravice na fizičnih delih zgradb. Pred vojno v Parizu tega instituta niso poznali. Danes je že čisto udomačen in vsesplošno je prepričanje, da je vprav njegova uvedba mnogo pripomogla k rešitvi stanovanjske stiske. — Nastala je cela vrsta družb, ki grade hiše z namenom, da jih po stanovanjih prodajajo interesantom.

Književna poročila.

Dr. Mihelak Jože: Trgovinstvo za trgovinske akademije, abiturientske tečaje itd. Ljubljana 1938. Jugoslovanska tiskarna. Str. 404, vel. 8°. Cena vez. 80' — din. (Konec.)

Str. 110. Značilno za javna skladišča je, da smejo izdajati indosabilne skladišnice z značajem vrednostnih papirjev. To bi trebalo naglasiti. — Str. 137. „Ko kupec in prodajalec soglašata glede bistvenih pogojev, nastane trg. pogodba ali trg. kupčija.“ Tako pač ne. V konkretni ponudbi je vsaka točka — ne samo one o blagu in ceni — bistvena. Če je kupec zadovoljen z blagom in ceno, ne pa s kako drugo točko ponudbe, pogodba ne nastane. — Str. 140. „Žigi so imenski, v obliki črk ... o m o t o v.“ Oblika omota sama ne more biti žig. S tem ni rečeno, da ni zaščiten kot vzorec ali po zakonu o zatiranju nečedne tekme. — Str. 149. Dobro bi bilo reči, da se rok v strogem smislu, ki izteče v nedeljo ali praznik, ne podaljša za prvi delavnik (čl. 330 tz., razlika od odz.-ja). — Str. 160. „Dokumenti izpričujejo, da je blago zares odposlano, po drugi strani pa pride s prenosom teh listin lastnina od prodajalca na kupca. Takšni dokumenti so ... duplikat železniškega ali brodarskega tovarnega lista. ... Sem štejemo še fakture odnosno kopije faktur in razna potrdila.“ Lastninska pravica se s temi papirji ne prenaša, tudi ne z zavarovalnimi policami; kaj pa § 429 odz? — Str. 175. Med bistvenimi sestavinami ni navedena pokritvena klavzula čeka. — Str. 185. Ni res, da je ordrska lahko tudi nakaznica, ki je ni izdal, pa jo sprejme trgovec, in ne, da ordrska nakaznica ne sme biti pogojna, nakazana dajatev samo ne sme biti odvisna od nasprotne dajatve (čl. 301 tz.) — Str. 186, 195, 198. Mnenje, da je menica čisti papirnati denar, je že davno opuščeno. Trgovec jo bo silno redko vzel kot plačilo ali za tako, ampak radi plačila. Če je ne more vnovčiti, se pač ne bo smatral plačanim. — Str. 187, 189. Bistveni sestavini sta pri trati tudi poziv, naj trasat plača, pri lastni menici tudi izdateljeva plačilna obljuba. Menica ima slovnično obliko

stavka, v stavku mora biti predikat, glagol. — Str. 193. Primer je očitno vzet iz prakse. Povsem posrečen ni. Akcept je na takem mestu, da bi ga lahko imeli za podpis trasanta v trasirani lastni menici, podpis remitent pa za, res da neveljavni, goli blanko = indosament na licu menice. — Str. 194. Po razlagi v 3. odstavku bi bilo misliti, da trasant ni regresni dolжник. Prav na str. 199 spodaj. — Str. 199. Zbog prisilne poravnave — mišljena je uvedba postopka za prisilno poravnavo izven stečaja — po sedanjem men. zakonu ni regresa pred dospelkom. — Str. 214. Zbornice pač ne imenujejo sodnikov laikov — sedaj častnih sodnikov —, tudi pred uredbo z dne 22. julija 1933., Sl. l. 459, jih je imenoval pravosodni minister, zbornice so jih predlagale in jih še. — Str. 270. Depozitni list pač ne bo pravi vrednostni, temveč legitimacijski papir. — Str. 307. Zavarovalnica odgovarja za škodo — čeprav ima zavarovalec pravico do železniške odškodnine, navedno pa odstopi te regresne pravice zavarovalec zavarovalnici. Kaj pa § 62. zak. zav. pog.?

Še par netočnosti in nasprotnih izrazov: na str. 98 ima „ton gross“ (longton) 1015 kg in 1016 kg, prav je drugo; gl. tudi str. 399. — Str. 103 (primer). Spediter naj menda prevzame od kapitana, ne pa od železnice. Str. 184. V primeru se nekaj ne vjema. Cena za 200 vreč orehov po 50 kg po din 80— za 100 kg je pač $\frac{10.000 \times 80}{100} = 8000$ din. Zakaj za 90% fakturnega zneska akreditiv za 70.000 din? Če pa je količina tolika, da iznaša faktura 80.000 din, je 70.000 din premalo za 90% kritje, kajti 90% od 80.000 je 72.000. — Str. 273. V eskontnem listu treba menice navesti „po časovnem redu“. V menici imamo dve časovni označbi! — Str. 288, 289, 292. Provizija ni 4%, 3%, 2%, ampak 4‰, 3‰, pač tiskovna pomota. — Str. 294. 6000 delnic po 3000 din bi bilo 18.000.000, ne pa 180.000.000, tiskovna pomota. — Str. 299. „Leta 1929. je DHP uvedla nov tip srednjeročnega kredita, t. j. menični hipotekarni kredit, ki je kratkoročen.“ — Str. 352. Ali res Evropeci kupujejo v Indiji kavo in indigo? V kateri Indiji? — Str. 386. „Rečna plovidba Agencije Beograd“? Ali ne: „Agencija Rečne plovidbe“?

Vse te pripombe naj nikakor ne zmanjšujejo naglašene vrednosti knjige, samo prispevek naj bodo za izpopolnitev prihodnje izdaje. Z gospodarskega stališča pa upam, da se o knjigi izrazi kdo, ki je bolj poklican za to.

Dr. M. Škerlj.

Dr. Gosar Andrej: Gospodarstvo po načrtu, njegove naloge in problemi. Ljubljana 1938. Cena 8 din.

Socialno-ekonomski institut v Ljubljani je pričel z izdajo svoje Zbirke študij. Kot prvo številko te zbirke je izdal 50 strani obsegajoč spis univ. prof. dr. Andreja Gosarja o načrtnem gospodarstvu. Prof. Gosar je znan po svojih številnih spisih o socialnopolitičnih vprašanjih in o reformi sodobnega gospodarskega ustroja. Svoja naziranja o tem je dr. Gosar podrobno razložil v svojem glavnem delu „Za nov družabni red“ (dva dela, 1933—1936). V pričujočem spisu aplicira pisec ta svoja naziranja na specialno vprašanje o načrtnem gospodarstvu. V prvem delu popisuje dr. Gosar dobre in slabe strani liberalnega gospodarstva. V drugem delu riše propadanje gospodarskega liberalizma in razlaga idejo gospodarstva po načrtu. Najbolj važen pa je tretji del spisa, kjer razglablja pisec naloge in probleme načrtnega gospodarstva. Tu razmotriva dr. Gosar po vrsti: probleme načrtnega gospodarstva in kolektivizem, probleme menjalnega mehanizma in velekapitalizma v načrtnem gospodarstvu, slednjič organizacijske probleme tega gospodarstva. Pisec podaja glavno problematiko načrtnega gospodarstva v zelo

dostopni obliki, ne poglobljajoč se v komplicirana teoretična vprašanja načrtnega gospodarstva, s katerimi se sedaj intenzivno bavi obširna novejša angleška, ameriška, italijanska in druga literatura. Za spis, ki je namenjen širšemu krogu bralcev, je to morda celo velika prednost. Med drugim je pisec lepo razložil težave in nevarnosti, s katerimi bi pretil nepremišljeni prehitri prehod od sedanjega gospodarskega ustroja h gospodarstvu po načrtu, zlasti če bi se pri tem prekoračile prave meje. Pisec poudarja pravilno, da se novi gospodarski sistem „ne da na mah v celoti uspešno izvesti, marveč se da brez večje škode in velikih nevarnosti edinole postopno uresničevati“. Pri tem „je treba skrbno varovati in ohraniti, kar je bilo v dosedanjem gospodarskem sestavu zares dobrega in življenja zmožnega“. Pri uvajanju načrtnega gospodarstva ne gre torej za „problem nagle in odločne izvedbe“, temveč mnogo bolj za „problem smotrne, modro uravnane evolucije“.

Svoj čas, in sicer februarja meseca lanskega leta, sem zaključil svoje predavanje o teoriji načrtnega gospodarstva, ki sem ga imel v dunajskem „Nationalökonomische Gesellschaft“ in ki je nato bilo objavljeno v dunajski „Zeitschrift für Nationalökonomie“ („Einige Bemerkungen zur Theorie der Planwirtschaft“. Band IX, Heft 2. Wien. 1938) s temile besedami: „Heute besteht die Gefahr eines Abgleitens ins andere Extrem: die integrale Regulierung, anstatt bei einer Kompromißform stehen zu bleiben. Wenn das einträte, so würde, angesichts des oben über die Willkürlichkeit solch einer Wirtschaft Gesagten, die künftige Enttäuschung viel schmerzlicher sein, als die Enttäuschung über das Extrem des wirtschaftlichen Liberalismus“.

Zato se pridružujem zaključnim besedam dr. Gosarja, s katerimi poudarja, „da bo za trajni uspeh in usodo ideje gospodarstva po načrtu največjega pomena, ali bomo znali modro uvajati in zadrževati v pravih, realnim potrebam in zahtevam ustrezajočih mejah. Drugače se bo kaj kmalu pojavil odpor, ki se bo končal z zmago novega gospodarskega liberalizma.“

A. Bilimović.

Dr. Mal Josip: Probleme aus der Frühgeschichte der Slowenen. Nova Založba. Ljubljana. 1939. Str. 175. Cena 72 din.

Pisatelj te knjige je splošno znan in priznan zgodovinar; saj nadaljuje „Zgodovino slovenskega naroda“ v izdaji Družbe sv. Mohorja, odkar je umrl dr. Josip Gruden. Da je spisal označeno delo v nemškem jeziku, ima pač ta namen, da se obrača z njim na znanstveni svet neslovanskih narodov. Zakaj mu gre, je v uvodu razložil, v poslednji besedi pa potrdil. Slovenske pravnike ta namen gotovo zanima, saj se tičejo v glavnem problemov, ki obravnavajo socialni ustroj slovenskega naroda in nekaterih pravnih institucij v prvi dobi po naselitvi na srednjeevropskem ozemlju. Čisto na kratko povedano gre za to-le: Peisker (Ceh) in Hauptmann (Slovenec) sta trdila v svojih spisih, da so Germani in Turkotatari Slovence skozi stoletja pestili v hlapčevstvu in jih onesposobili za vsako državno organizacijo. Vpravi ta pozor, ki ga je v glavnem sprejel tudi M. Kos v svojo Zgodovino Slovencev (1933), hoče Mal ovreči. V poglavju „Das Awarenloch“ odklanja, da so Obri imeli alpske Slovence za svoje sužnje. Nas pravnike zanima predvsem to, kar prinaša Mal v tej zvezi novega o kosezih kot slovenski pravni instituciji; spravlja jih v rahlo jezikovno zvezo s Kazaki Malorusov. V drugem poglavju „Die Kroatenherrschaft“ pobija z vso odločnostjo naziranje, da so zašli med Karantanske Slovence Hrvati kot gospodujoči sloj. V nadaljnjem poglavju „Unter der deutschen Herrschaft“ je nanizal več problemov pod skupnimi vidiki, tako: slovensko imenje, slovenska dekanija, pojezda, večja. O poslednji

pravi, da je eksistirala tudi v obliki obče večje, ki se je sestajala predvsem, ko je bilo treba voliti novega deželnega kneza. Ta volitev se je vršila formalno z ustoličenjem kneza na Gosposvetskem polju po izvestnih, listinskih izpričanih obredih. Ti obredi so predmet podrobne analize in primerjanja z enakimi obredi tujih narodov. Vendar poudarja Mal, da se nikjer drugod niso vršili tako kakor pri Slovencih. V zadnjem oddelku tega poglavja, ki nosi naslov „Libertini — Edlinge“, označuje Mal — precej ostro — poskus Hauptmannove razlage, da so liberti ali libertini vprav „Edlinge“ (po naše „Kosezi“), kot ponesrečen. Da se sklicuje Mal v tej monografiji na znanstveni aparat, ki sega prav do konca l. 1938, je samo po sebi razumljivo. Vendar nam ni jasno, zakaj se ni oziral na razpravo dr. K. Torgglerja „Die Arbeiten Ludmil Hauptmanns und ihre Bedeutung für Kärnten, besonders in der Edlingerfrage“ (Carinthia I, 1, l. 1938), dasi obravnava kritično identični problem in se tudi ne strinja povsem s Hauptmannom. Med navedbami znanstvenega aparata omenja Mal v nekakšno podporo svojih izvajanj mimogrede tudi slovenske pregovore ali reke, kar smatramo za popolnoma opravičeno. Le na dveh mestih se nam zdi poskus, spraviti jih v zvezo z obredi ob ustoličenju knezov, preveč tvegano. Rek „Zastonj je človek, ako nima klobuka“, bi mi ne razlagali kakor Mal, da gre tu za vojvodski klobuk, ampak mislimo, da se tiče nasledstvenega prava moških dedičev, ki izključujejo ženske, ker ne morejo biti gospodarji (prim. Dolenc, Pravna zgodovina za slovensko ozemlje, str. 343, kjer se citira ustrezna določba iz Trsatskega statuta, čl. 58). Drugi rek „Sedi krivo, a sodi pravo“ pa pač ne bi bil ostal slovenskemu narodu v spominu, ako bi se nanašal na način, kako je knez na gosposvetskem kamnu sedel. Brez dvoma bo bližja razlaga ta, da se obrača zoper, pretirani germanskopravni formalizem v izvajanju sodstva, kar smo že navajali v svoji razpravi „Slovenski pregovori in reki pa naše pravo“ (Vodnikova pratika, 1936). Na kraju tega oznanila bi še pripomnili, da bodo pravni zgodovinarji, ki poznajo naspotujoča si mnenja o Malovih „problemih“, z vso pozornostjo sledili, kakšni bodo odgovori in odzivi od druge strani čistih zgodovinarjev, zlasti od tistih, na katere se nemško pisana knjiga očitno obrača.

Dr. Metod Dolenc.

Dr. Tasić Djordje: Uvod u pravne nauke (Enciklopedija prava). Beograd 1938.

Profesorja Tasića Uvod u pravne nauke, ki smo ga izčrpno prikazali v našem glasilu leta 1935, je izšel sedaj v povsem novi in predelani izdaji. K tej so avtorja vodili razni motivi, predvsem izkušnje, ki si jih je nabral v teku svojega plodonosnega delovanja na tolikih področjih pravne znanosti. Novi uvod je sicer izgubil na obsegu (namesto prvotnih 332 strani sedaj 173 strani), a je mnogo pridobil, ne na globini in ostroti analize, ki odlikujeta obe deli, marveč v didaktičnem pogledu. Avtor pravi po pravici, da so mnogi problemi, ki pripadajo splošni teoriji prava in pravni filozofiji, za začetnike pretežki. Te probleme je avtor povečini izločil iz sedanje obdelave, dodal pa je mnogo pozitivnopravnega materiala, konkretne zgodovinske in sociološke poglede, ki začetniku lajšajo čitanje in ga navajajo k nadaljnjemu razmišljanju. Nova razporeditev snovi bo avtorju omogočila, da vse probleme iz pravne filozofije in iz splošne teorije prava obdela samostojno v posebni Pravni filozofiji, ki jo napoveduje in ki jo z velikim zanimanjem pričakujemo. S svojo novo knjigo je prof. Tasić podal odličen uvod v pravoslovje, obenem pa tudi izpolnil vse zahteve ki jih stavi nova fakultetna uredba na predavatelja pravne

enciklopedije. Ta je postala sedaj na vseh naših pravnih fakultetah predmet izpita, ki se polaga na koncu prvega leta. Predavanja morajo biti zaradi tega tako sestavljena, da dajo začetniku jasen in znanstveno utemeljen pregled o vsej ogromni pravni snovi, ne da bi ga pri tem begala z nepotrebnim kopičenjem snovi. Vsem tem zahtevam knjiga odlično ustreza. V prvem delu podaja avtor na 35 straneh splošen pregled o družbi, pravu in državi. Temu sledi v drugem delu moderno pozitivno pravo z zgodovinskim pregledom, ki obsega javno pravo (ustavno in administrativno), zasebno pravo, kazensko pravo, mednarodno pravo in kazenski ter civilni postopnik. Od tretjega dela naprej se začena s pravnimi viri in tolmačenjem prava (četrti del) pot, ki vodi v pravno filozofijo in ki jo avtor tako zanimivo popisuje na koncu svoje knjige. Kratek bibliografski pregled zaključuje to novo delo profesorja Tasića, ki pomenja razveseljivo obogatitev naše pravne literature.

Boris Furlan.

Dr. Wagemann Ernst: Wirtschaftspolitische Strategie (Von den obersten Grundsätzen wirtschaftlicher Staatskunst). Hanseatische Verlagsanstalt Hamburg 1937. 368 str. RM 10.80.

Po svojih uvodnih delih k nauku o konjunkturah (Konjunkturlehre, Berlin 1928 ter Einführung in die Konjunkturlehre, Leipzig 1929) in svoji znameniti knjigi Struktur und Rhythmus der Weltwirtschaft (Grundlagen einer weltwirtschaftlichen Konjunkturlehre, Berlin 1931) je posvetil v zadnjih letih predsednik berlinskega in po priključitvi Avstrije k Nemčiji tudi dunajskega konjunktornega inštituta, berlinski univ. prof. dr. E. Wagemann pozornost tudi nekaterim drugim področjem gospodarske vede. Leta 1935 je izšel v Hamburgu njegov duhoviti oris statistike Narrenspiegel der Statistik (Die Umriss eines statistischen Weltbildes), pred nekaj meseci pa gospodarskopolična metodologija, Wirtschaftspolitische Strategie.

Kot že njegov oris statistike se odlikuje zlasti tudi njegova zadnja knjiga po tem, da je v velikem delu pisana iz neposredne izkušnje in prav duhovito. V njej prihaja do izraza avtorjev smisel za teorijo, ki jo pa skuša vselej utemeljiti in razložiti s praktičnimi konkretnimi primeri iz najrazličnejših področij narodnega gospodarstva. V tej posrečeni združitvi proučevanja konkretnih poleg teoretičnih gospodarskih problemov in pri velikem pomenu, ki ga pripisuje študiju gospodarske dinamike, se nam kaže Wagemann zlasti tudi v tej zadnji knjigi kot odličen zastopnik sodobnih stremeljenj po združitvi simptomatičnega s kavzalnoteoretičnim proučevanjem gospodarstva ter prizadevanj po dinamizaciji doslej pretežno statične ekonomske teorije.

Že iz podnaslova naznanjenega spisa izhaja, da je njegova naloga govoriti predvsem o najvišjih načelih gospodarske politike. Čim bolj se pa pri kaki vedi omejimo na najvišja načela, tem bolj dobivajo ta načela nek splošen, tudi za druga področja znanosti veljaven pomen. To je hotel poudariti pisec, ko je izbral za naslov svoji knjigi gospodarskopolična strategija. Za gospodarstvo in politiko veljajo namreč v osnovi ista načela kot za vojaško strategijo ali za medicino. Vse te vede delajo sicer s povsem različnimi konkretnimi sredstvi in cilji, so si pa vendar formalno sorodne po tem, da je vsem trem skupno določeno razmerje med sredstvi in cilji kot takimi. Zanje veljajo torej ista načela postopanja, ki temelje na osnovnem spoznanju, da so za uspeh kakega ukrepa odločilni čas, kraj in mera tega ukrepa.

Po kratkem uvodu o potrebi in nalogah gospodarske politike, razpravlja zato pisec v prvem oddelku „o elementih gospodarske politike“ (str. 39—166) o vprašanjih, ki se tičejo kraja in časa ter mere

gospodarskopoličnih ukrepov na splošno. Zaključuje pa ta oddelek z zgodovinskim pregledom glavnih tipov gospodarske politike, s čimer hoče pokazati nekaj načinov gospodarskopoličnega udejstvovanja.

Ta del tvori jedro spisa ter je najzanimivejši. V njem se je avtorju posrečilo, podati nekaj osnovnih ugotovitev, ki utegnejo imeti res splošno veljavo. Naj navedem nekaj glavnih piščevih misli:

Kraj in čas mora upoštevati državna gospodarska politika s tem, da se po načelu priredbe prilagodi strukturi ter vsakokratnim stadijem srednjevalovnih (konjunktornih) in dolgovalovnih (generativnih) valovanj gospodarskega procesa. Pri tem morajo tvoriti po načelu skladja vsi ukrepi nek zaokrožen sistem, ne smejo si nasprotovati ter zlasti ne smejo kršiti zakona o minimu.

Ako naj bodo uspešni, morajo imeti gospodarskopolični ukrepi pravilno mero, s katero razumemo njih silo, globino in širino. Glede na silo mora gospodarska politika pravilno razporejati (dozirati) razpoložljiva sredstva za doseg določenega cilja ter upoštevati važnost gospodarskih rezerv. Gospodarskopolični posegi naj ne bodo pregloboki. Tíčejo naj se praviloma le lahko sprejemljivih elementov gospodarskega krožnega toka. Ukrepi, ki spreminjajo t. zv. konstantne ali celo nespremenljive gospodarske relacije, utegnejo imeti čisto drugačne in dalekosežnejše ter usodnejše učinke, kot so bili zamišljeni. Glede širine gospodarskopoličnih ukrepov so mogoča tri načela: načelo gospodarske svobode, gospodarskega vodstva in popolnega podržavljenja gospodarstva. Obe skrajni načeli sta praktično dosledno neuresničljivi. Med njima pa obstoji cela vrsta stopenj gospodarskopoličnega udejstvovanja, začenši s priložnostnim reguliranjem preko stalnega državnega vodstva narodnega gospodarstva do reglementiranja in delne državne režije.

Velikost uspeha gospodarske politike ni kvantitativno v zvezi z ukrepi, katerih velikost se čisto niti ne da izraziti. Ugotavljati te uspehe, spada med glavne naloge konjunkturnega proučevanja. Glavne metode, ki pri tem prihajajo v poštev so t. zv. komparativna statika in pa sistem raznih gospodarskih barometrov.

Drugi oddelek (str. 170—360) je konkretnější in praktičnejši ter je posvečen posameznim gospodarskopoličnim panogam. Wagemann jih razvršča po nekoliko novem sistemu. Najprej govori o zunanjegospodarskih posegih države v narodno gospodarstvo, in sicer o trgovinski, valutni in pomorsko-trgovinski politiki, nato o notranjegospodarskih posegih, t. j. o cenovni politiki (vštevši notranjetrgovinsko politiko), o produkcijski (vštevši prometno) in o konsumni politiki, končno pa razpravlja o državnogospodarskih posegih, kamor prišteva kreditno, davčno ter tarifno politiko drž. železnic itd. Njegova izvajanja se omejujejo le na nekatere važnejše ugotovitve in kažejo veliko avtorjevo razgledanost po širokem področju gospodarskopoličnega udejstvovanja Nemčije in drugih držav.

Pisec je optimist, kot se to vidi iz njegovega epiloga, kjer podaja pogled v bodočnost. Nekateri primerjajo današnje stanje človeškega razvoja z dobo propada rimskega cesarstva, on ga pa rajši primerja z dobo renesanse, humanizma, reformacije in protireformacije, s katerimi ima prav tako mnogo sorodnosti.

Wagemann seveda ni nasprotnik narodnega socializma. V svoji knjigi mestoma tudi nekatere ukrepe gospodarskopoličnega vodstva sedanje Nemčije izrečno zagovarja. Pri tem pa ostaja stvaren in ne precenjuje pomena teh ukrepov. Knjigo bo zato z zanimanjem in razumevanjem bral tudi oni, ki z njegovimi nazori iz načelnih razlogov ne bo mogel vselej soglašati.

Dr. Egon Staré ml.

Dr. ščetinec Juraj: Korporativizam i demokracija. Zagreb. Samozaložba, 1938. Str. 112, velika 8°. Cena din 20.

Pisec je profesor Ekonomsko-komercialne visoke šole v Zagrebu. Že vrsto let se bavi s proučevanjem korporativizma in skuša prikazati njegovo praktično izvedbo v poedinah državah. V dosedanjih študijah „Socijalna organizacija fašizma“ (1935, posebni odtis iz „Mjesečnika“ 1934, str. 9—12), „Korporativno uredjenje države s obzirom na avstrijski ustav“ (1935), „Nacionalni socijalizam“ (1937), je orisal in kritično ocenil posamezne korporativne sisteme, kakor so jih izoblikovale države izrazito avtoritarne tipa. Da bi zaključil prikaz stanja korporativne misli v socialnem in političnem ustroju nekaterih pomembnih demokratično urejenih držav na evropski celine, se je v novi knjigi lotil še Švice, Holandske, Belgije in Francije. Vendar zavzema skoro vso prvo polovico knjige opis korporativnega sistema Portugalske, ki po pisčevem mnenju stremi od avtoritarnega režima k demokratičnemu. Zato naj bi ravno to poglavje tvorilo pripravno vez med prejšnjimi deli in drugo polovico pričujoče knjige. Pisec navaja nadalje še razne miselne struje in socialna gibanja, kolikor se bore za korporativno preureditev družbe v demokratičnem duhu. Navaja tudi njih programe. Tako našteva in na kratko razlaga krščansko socialni program (načela papeške enciklike Quadragesimo anno, program krščanske sindikalne internacionale, programe krščanskih sindikatov v posameznih državah), socialistično sindikalno smer z načelno odklonilnim a taktično delno pomirljivim stališčem (razen komunistov in anarhistov) nasproti korporativni preosnovi družbe in končno še politično demokratični program. Zadnji del knjige je posvečen osnovnim problemom korporativizma. Ko govori o odnosu korporativizma in demokracije, smatra pisec, da sta ti dve koncepciji popolnoma združljivi, samo da je treba današnjim demokratičnim političnim režimom spodmakniti njihovo individualistično osnovo in jo nadomestiti s socialno.

Knjiga ima prvenstveno informativen značaj. Na razmeroma tistem prostoru prinaša obilo podatkov in nakazuje nebroj socialnih in političnih problemov današnjice. Pojmi so ostro postavljeni in opredeljeni, isto velja za probleme. Vendar so ti v glavnem samo registrirani skupno z raznimi vladajočimi znanstvenimi mnenji, prihajajočimi v poštev. Škoda, da je oddelek o korporativizmu in demokraciji molče prešel organizacijske težkoče, ki so prilagoditvi korporativne ideje dosedanjemu formalno demokratičnemu političnemu državnemu ustroju na poti. Zdi se nam, da gre pri demokraciji na individualistični osnovi, ki se opira na enakopravne, socialno atomizirane volivce, upoštevane samo v njihovi zvezi z določenim delom državnega ozemlja in pri demokraciji na socialni osnovi, ki naj bi se opirala na razne družbene organizme kakor so rodbina in poklic, za več nego za razliko v stopnji istega pojma. Podoba je, da gre že za razliko v kakovosti in to pomeni, da imamo opravka z dvema različnima pojmomoma. V družbenem življenju bosta nujno razvijala svojstveno dinamiko, ki ni treba, da bi šla druga z drugo vzporedno. Zato mislimo, da zahteva uvajanje na tak način socialno osnovane demokracije v sestav državne politične organizacije, zgrajene na individualistični demokraciji, največje opreznosti in preskušnje. Najbolje bi se uredilo tako, da bi se predstavniki te „socialne“ demokracije pritegnili v krogu svoje prirodne pristojnosti k posvetovalnemu ne pa odločujočemu sodelovanju pri izvrševanju državne oblasti in sicer i v zakonodaji i v upravi kot sosvet dotičnih državnih organov. Nujno bi pri tem seveda bilo, če naj bo govor o demokraciji, da bi ti sosveti bili svobodno izvoljeni v volivnih kolegijih, katerim bi bili podlaga že prej omenjeni socialni organizmi.

Tako bi isto počelo demokratične avtoritete, namreč svobodna izvolitev s strani poklicanih volivcev, dajalo položaj i organom individualistične i socialne demokracije. Avtoriteta slednjih bi bila glede njihove pristojnosti še povečana po njihovem strokovnem in tehničnem poznavanju stvari, o katerih dajejo svoje mnenje. To bi obenem moglo biti dovoljno jamstvo, da bodo njihovi pogledi tudi pravilno ocenjeni od strani prizadetih državnih organov.

Dr. Gorazd Kušej.

Dr. Schönke Adolf: Zivilprozessrecht. Eine systematische Darstellung. R. v. Deckers Verlag — G. Schenck. Berlin, 1938. Str. 424.

Predmet naznanjene knjige je nemški civilni pravdni postopek na podlagi reformiranega državnega civilnopravnega reda. Gre torej predvsem za teorijo civilnega pravnega postopka po nemškem pravu. Toda pisatelj poudarja že koj v predgovoru, da podlaga njegovega sistematičnega prikazovanja niso samo teoretska načela, ampak predvsem življenje procesa v praksi. S tem v zvezi je bolj ko na drugih področjih pri razlagi civilnopravnih norm kazati na njih smotnost. Zato je na mestu kolikor mogoče svobodna razlaga, saj civilnopravdni zakoni nočejo postavljati zapreke, ki naj bi zavirale pot do priznanja materialne pravice. Na ta način priteguje pisatelj k teoretičnemu obdelovanju poleg literature tudi izsledke prakse in ustvarja solidno stavbo civilnega procesa.

Seveda so potegnjene tako uporabi literature, še bolj pa prakse določene meje, knjiga ni samo sistematični prikaz, ampak predvsem tudi učbenik, namenjen v prvi vrsti pravniškemu naraščanju. V tem pogledu se drži knjiga točno začrtanih mej. Skrbno je precejeno, kaj je potrebno začetniku na tem pravnem področju, kratko a razumljivo in pregledno je razdeljena vsa snov tako, da stopa jasno na dan ogrodje tistega vzajemnega sodelovanja sodišča in strank, ki izpolnjuje civilnopravdni postopek. Književni podatki in praksa sodišč naj služijo le nadaljnji poglobitvi študija. Vendar je treba reči, da ne zanemarja knjiga nobenega teoretičnega vprašanja, da se dotika vsakega, četudi ga riše včasih samo s par besedami. Dovolj, da opozorja začetnika na različna mnenja, pridani podatki mu bodo kašipot, če bo hotel prodreti globlje v bistvo vprašanj.

Bolj še kot pedagoške vrline knjige zanima nenemškega, zlasti jugoslovanskega pravnika in procesualista drugo. Schönkejeva knjiga je namreč prvo obširnejše delo, ki obravnava reformirani civilni pravdni postopek, kakor je bil urejen l. 1935 po izvršeni narodnosocialistični revoluciji. Že dolgo pred l. 1935 so pripravljali v Nemčiji reformo civilnega pravnega reda, ki je bil najvernejši odraz liberalne ustavne države. Z novim državnim stanjem seveda takšen zakonik ni mogel biti v skladu. Vendar se v hitrici, s katero je bilo treba zakon spremeniti, ni dal napraviti popolnoma iz temelja nov zakon, ampak je bilo treba starega več ali manj prilagoditi novim razmeram. To so storili s tem, da so pritegnili v večji meri načela in določbe avstrijskega civilnega pravnega reda in po njih deloma reformirali svoj postopnik. Schönkejeva knjiga prikazuje nad vse zanimivo to nastajanje, kaže tudi nazorno, kakšne spremembe so utrpeli pri tem avstrijske določbe same, tako da ja nastalo novo pravo iz njih. Prav posebno važna za nas pa je nadaljnja pisateljeva ugotovitev, da so uspehi reforme, v smeri pospešitve postopka, vprav razveseljivi. Kolikor se sme ta napredek pripisovati dejstvu, da so dale dobršen del reformiranim določbam vsebino avstrijske norme, dokazuje to, da tisti očitki, ki so jih naperjali ob unifikaciji jugoslovanskega civilnega procesnega prava zoper avstrijski zakon, niso bili utemeljeni.

Vprav iz tega razloga in ne samo zgolj iz informativnih, je naznana knjiga zanimiva tudi za nas. **Dr. Rudolf Sajovic.**

Annuario di Diritto comparato e di Studi Legislativi. Seconda Serie. Vol XIV, 3. Vsebinska zvezka je: *Del Marmol Ch. — L'administration de la faillite au Canada. Balbi G. — La posizione del chiamato a succedere con vincolo di sostituzione nella riforma del Codice civile. Sommari di Legislazione internazionale, anni 1935—1937.* — Poleg tega še dvojce recenzij.

Dr. Arandjelović Dragoljub: O besposlici intelektualaca. Poseben odtis iz Pravosudja 1939 in kot 5. zvezek Biblioteke „Pravosudja“.

Dr. Bilimović Aleksander: Agrarna struktura Jugoslavije in Slovenije v primeri z agrarno strukturo nekaterih drugih dežel. Poseben odtis Tehnike in gospodarstva 1939 ter kot 4. zvezek študij Socialno ekonomskega instituta v Ljubljani. Str. 33. Cena 8 din.

Dr. Belić Matija: Pravni položaj žene u Hrvatskoj i Slavoniji, čiji je brak proglašen neveljanim po kan. 1099, § 1, n. 2, cod. iur. can. Ponatis iz Arhiva za pravne i društvene nauke 1939, LV. Str. 46.

Dr. Božić Ana: O povračaju miraza. Poseben odtis iz Pravosudja 1939 in kot 2. zvezek Biblioteke „Pravosudja“.

Jovanović Stojan: Pripremanje advokatskog podmlatka. Poseben odtis iz Pravosudja in kot 3. zvezek Biblioteke „Pravosudja“.

Dr. Korošec Viktor: Das Eigentum an Haustieren nach dem Hethitischen Gesetzbuch. Ein Beitrag zur hethitischen Auffassung des Eigentumsrechtes. Posebni odtis iz Symbolae ad iura Orientis antiqui pertinentes Paulo Koschaker dedicatae, Leiden 1939. Str. 37—49.

Dr. Kulaš Juraj: Rasmatranja o uslovnoj osudi. Poseben odtis iz Policije 1939. Str. 60.

Dr. Lenac Rikard: Kućna communio pro diviso (Etažna svojina). Zagreb. Samozaložba, 1939. Str. 42.

Maklecov Aleksander: Die Erprobung der Sicherheitsmassnahmen in Jugoslawien. Poročilo za kriminološki kongres v Rimu 1938. Str. 4.

Dr. Matijević Ivo — dr. Čulinović Ferdo: Komentar zakona o izvršenju i obezbeđenju. IV. knjiga, 1. §§ 50 do 67. Beograd. Štamparija Svetlost, 1939. Str. 1327 do 1406.

Dr. Politeo Ivo: Pravna literatura — motor ili balast. Poseben odtis iz Pravosudja 1939, obenem 4. zvezek Biblioteke „Pravosudja“.

Racopović Nikola: Etažna svojina. Poseben odtis iz Pravosudja 1939, obenem 1. zvezek Biblioteke „Pravosudja“.

Vassileff H. Boris: La responsabilità penale del tubercolotico dal punto di vista Medico-Legale. Seconda edizione. Genova, 1930. Str. 211.

Zbornik znanstvenih razprav. Izdaja Proforsorski zbor juridične fakultete v Ljubljani. Ljubljana, 1939. Str. 241.

Clanki in razprave v pravniških časopisih. Arhiv LV, 3: Perić Ž.: O ustanovi zloupotrebe prava. Tasić Dj.: Sociološka teorija Fokonea o krivičnoj odgovornosti. Popović Dj.: Pravna priroda medjunarodnih ugovora. Brajković V.: Kvazi-ugovori u trgovačkom pravu. Knežević D.: Presuda zbog izostanka ili propuštanja kod statusnih sporova. Kostić L.: Utvrđivanje izbornih rezultata. Novaković M.: Minhenski sporazum. Djendić V.: Obaveznost mišljenja lekarske komisije pri donošenju rešenja o bolovanju. — Arhiv LV, 4: Bilimović A.: Indikativne i normative nauke. Dukanac Lj.: Ekonomija i politika. Grol V.: Teorija institucije Morisa Oriua. Bartoš M.: Skraćenje parnica oko povraćaja prinadležnosti. Mirković N.: Osnovne crte u demografskom razvoju Jugoslavije. Janić Dj.: Odluka Drž. Saveta o jednom slučaju neslaganja pravilnika za izvršenje zakonskih odredaba i tih zakonskih odredaba.

— **Branic 3:** Djelošević B.: Obrazloženje odluka Apelacionog suda i naredjenja § 210 Kp. Petrović B.: Povračaj prava i poništaj osude (rehabilitacija) i dejstvo ove na status zlobnika koji je gubitkom časnih prava izgubio pravo na državnu službu. Bogdanović Ž.: Advokatskim pripravnicima treba dati veća branilačka prava pred okružnim sudom. — **Branic 4:** Protić K.: O naknadi štete zbog propuštanja notifikacije meničnog protesta. Mirković Dj.: Likvidacija nepravilnih akcionarskih i društava s o. o. po novom Trgovačkom zakonu. Spasić M.: O ličnosti sudije. — **Mjesečnik 3:** Vuković M.: Smjernice zrakoplovno-ga prava. Mudrovčić J.: Djelovanje zakona unatrag. Legradić R.: Da li je vanparnični put za razdiobu zajednice obvezatno primaran? Lederer Ž.: Zaštita seljačkoga posjeda. — **Mjesečnik 4:** Kuntarić A.: Iz radnoga prava. Muha M.: Još o značenju § 440 o. g. z. Curić I.: O danu saznanja za propuštanje kod povračaja u prijašnje stanje zbog propuštanja prvoga ročišta. Gavella A.: O produženom krivičnom djelu. Vuković M.: Troškovi izlučnih parnica. Dabinović A.: Havarija u suhozemnom saobraćaju. — **Policija 3:** Stjepanović N.: Otkada teku penzijske prinadležnosti porodične penzije. Kulaš J.: Projekat zakona o istupima. Djisalović R.: Pretstojeće prinudno izvršenje i izvršenje u toku u smislu § 366/1 br. 4 kz. Djelošević B.: O pravnim lekovima u krivičnim delima — Način isticanja protivurečnosti kao osnov pravnom leku — § 356 t. 6 kp. Kulaš J.: Krivična odgovornost lekara i nadrilekara. Bubulj-Jarockij: Recidivisti (zločinci u povratu) i kriminalna statistika. — **Policija 4:** Pantelić D. — Blagojević B.: Potrebne izmene i dopune u Zakonu o državljanstvu. Kulaš J.: Projekat zakona o istupima. Kulaš J.: Krivična odgovornost lekara i nadrilekara. — **Pravna Misao I—II:** Todorović D.: Francuska i moral. Blagojević B.: Postanak francuskog građanskog zakonika. Drakalović N.: Terenski i populacioni razvoj Beograda. Pašukanis E.: Pravo i povreda prava. Mirković N.: Ekonomska doktrina italijanskog fašizma. — **Pravosudje 3:** Birchmeier W.: Pravosudje u Švajcarskoj. Perić Ž.: Zakonitost i mir. Aranđelović D.: O besposlici intelektualaca. Lucianović M.: O fiduciarnoj vlastnosti u vezi sa § 10 steč. zak. Stanojević D.: Treba li po § 131 grpp. u parnici priložiti overen prepis generalnog punomoćija koje je deponovano kod suda po § 8 Sp. Subotić S.: Istražni zatvor. Hadžipopović A.: Ko je ovlašćen za predlog u kriv. stvarima šumske štete učinjene eraru? Petrović D.: Utaja i posluha — §§ 319 i 379 kz. — **Pravosudje 4:** Töreky G.: Pravosudje u Madjarskoj. Stefanović J.: Uslovi za sticanje i vršenje prava glasa kod nas. Škerlj M.: Članstvo u organima privrednih zadruga. Jeremić S.: Žalba zbog ništavosti presude Berzanskog izbornog suda po članu 5 Ugrpp. Britvić M.: Sudska izjava poslednje volje s obzirom na Građanski zakonik za Kraljevinu Srbiju. Gojković M.: Privatni učesnik ima pravo predavati neposrednu optužnicu. Bulatović M.: Saučešće u vojnim krivičnim delima.

Razne vesti.

Proslava petdesetletnice društva „Pravnik“. Dne 26. januarja t. l. je minulo petdeset let od ustanovitve društva „Pravnika“. Že na svojem letošnjem rednem obćnem zboru se je društvo skromno spomnilo zlatoga jubileja. Proslavilo pa je ta za slovensko pravno kulturo važni dogodek tudi na svečan način dne 18. marca 1939. Izdalo je posebno „Spominsko knjigo“ in priredilo slavnostno zbotrovanje.

To se je vršilo v slovesno okrašeni mestni posvetovalnici ljubljanski. Udeležili so se ga številni člani iz vseh krajev; v velikem številu so bili navzoči predstavniki oblasti in kulturnih organizacij. Dvorana in galerija sta bili nabito polni. Poseben omen je dala zborovanju osebna navzočnost ministra pravde g. dr. Viktorja Ružiča, ki je z banom g. dr. Markom Natlačenom in divizionarjem g. generalom Djordjem Lukićem zavzel častne sedeže nasproti predsedstvu društva. Na ostalih častnih mestih so zavzeli prostore med drugimi gg. predsednik apelac. sodišča dr. Golia s podpredsednikom dr. Mastnakom, rektor univerze dr. Kušej z dekanom dr. Korošcem, predsednik Akademije znanosti in umetnosti dr. Nahtigal s podpredsednikom dr. Krekom, mestni župan dr. Adlešič, železn. direktor inž. Kavčič, finančni direktor dr. Sedlar, višji drž. tožilec dr. Kravina z namestnikom dr. Bizjakom, ki je prispel kot šef oddelka za Slovenijo v ministrstvu pravde v spremstvu ministra, predsednik odvetniške zbornice dr. Žirovnik, predsednik notarske zbornice dr. Kuhar in še premnogi drugi. Hrvaške pravdnike je zastopal g. dr. Ivo Politeo, predsednik Zveze odvetniških zbornic kraljevine Jugoslavije, srbske pa g. dr. Dragomir Ivković, delegat odvetniške zbornice v Beogradu. Na zadnji glavni skupščini izvoljeni častni člani gg. Mihael Gabrijelčič, dr. Matej Pretner, dr. Anton Rogina in dr. Jakob Toplak so zasedli posebne častne sedeže ob desni strani predsedstva. Potek zborovanja je prenašala ljubljanska radijska postaja.

Ob 18. je otvoril slavnostno zborovanje društveni predsednik dr. in dr. h. c. Metod Dolenc in takole ogovoril zborovalce:

Gospod minister pravde, gospod ban, velečenjena gospoda! Krotnika našega „Pravnika“ beleži danes tretje društveno zborovanje v tej reprezentativni dvorani poglavarstva bele Ljubljane. Caput Sloveniae nam nudi svoj gostoljubni krov in daje s tem našemu zborovanju simbolično poseben poudarek slavnostnega razpoloženja.

Prvo zborovanje je bilo 26. januarja 1889. Ustanovni zbor 34 slovenskih pravnikov, mlajših in starih, navdušenih, odločnih za najdoslednejšo borbo v korist pravic slovenskega jezika se je strnilo v društvo, da bi zasijala Slovincem lepša bodočnost. Kako potrebna je bila tedaj tista borbenost!

Naslednje slavnostno zborovanje je bilo glasom naših analov nameravano za društveno 25 letnico. Takrat je štelо društvo že 315 članov. Toda do te proslave ni prišlo, prehudi so bili časi v l. 1914 že pred izbruhom svetovne vojne, še strašnejši za tem, ko je tudi po naših poljanah zavihrala bojna vihra.

Šele ko smo dosegli svojo nacionalno državo skupno z bratskimi Srbi in Hrvati, se je moglo naše društvo pod vodstvom nepozabnega predsednika dr. Danila Majarona, prosvetnega borca par excellence, razmakniti. Ko smo se zbrali 23. marca 1929 drugič zopet na tem mestu, da proslavimo društveno štiridesetletnico, smo pri štetju naših vrst ugotovili, da nas je bilo že 650 društvenikov, med njimi 17 takih, ki so od vsega početka ohranili društvu svojo zvestobo. Vsa proslava 40 letnice se je vršila v tem smislu, da tudi poslej, ko se ni bilo več treba boriti za elementarne pravice našega jezika, poslej, ko smo že zrlji na desetletno uspešno delovanje Almae Matris Alexandrinae, vztrajamo kot strnjena družina slovenskih pravnikov na braniku za svojo nacionalno državo, za svojo rodno ožjo domovino, vsepovsod za pravni red, v duhu človečanstva in večne pravice...

In naša zaobljuba je držala, naši naporji niso bili zaman! Z bridkostjo v srcu se moramo sicer spominjati ure ločitve od našega Majarona, ki nas je le prekmalu po prazniku 40 letnice za vedno zapustil. Toda njegov duh nas je vodil dalje. Mislim, da ne bi ustrezalo zahte-

vam nam pravnikom lastne objektivnosti, ako bi se hoteli odevati s plaščem skromnosti in ne bi priznali pred seboj in pred vsem svetom: napredovali smo. Seveda, ne šteje mnogo, da smo se po številu pomnožili: skoraj 900 društvenikov je danes zbranih v društvu. Še več pa šteje to, da je z nami vsa mlajša generacija z redkimi izjemami. V našem društvu so skoncentrirane vse panoge praktičnega in teoretičnega pravoznanstva, praksa in teorija se izpopolnjujeta, druga drugo oplajata v lepi harmoniji.

Naše društveno glasilo dvomesečnik Slovenski Pravnik je dobro in lepo, zastopniki vseh panog pravnštva se oglašajo v njem s temeljitimi razpravami in zanimivimi poročili. Civilno, kazensko- in upravno-pravne odločbe utirajo pot stalnosti prakse. Sodelujemo pri zakonodaji po svojih društvenikih in s posebnimi publikacijami. Tudi naše slovensko narodno pravo otimamo pozabnosti, in gradimo s tem svojo pravno zgodovino.

Vse to pa — in tega se globoko zavedamo — nam je uspelo le, prvič, ker živimo že 20 let v svoji nacionalni državi in ker imamo tudi svojo banovino, ki nas krepko podpira, drugič, ker se naši društveniki tudi po svojih stanovskih organizacijah s požrtvovalno ljubeznijo oklepajo našega društva kot centralnega torišča in zatočišča celokupnega pravnštva.

S ponosom morem kot tačasni predsednik jubilaranta društva Pravnika zreti s tega mesta na vrsto najvišjih predstavnikov državnih, banovinskih in drugih avtonomnih oblastev, predstavnikov stanovskih in drugih korporacij, starih in mladih pravnikov, ki so počastili našo slavnost, pa tudi, last not least, na naše predrage tovariše Hrvate in Srbe, ki so nam izkazali s svojo udeležbo svoje simpatije in s tem dokumentirali resničnost našega pregovora, da kri ni voda.

Ni mogoče, da bi vse in vsakega posebej pozdravil, toda samo po sebi se razume, da moram dati izraza v imenu društvenega odbora čustvom velike zahvalnosti za izkazano čast z udeležbo na tem slavnostnem zborovanju g. ministru pravde dr. Viktorju Ružiču.

Za tem se je predsednik enako zahvalil za udeležbo uvodoma navedenim odličnikom, ki so jim zborovalci priredili prisrčne manifestacije.

Živahno pozdravljen je nato v slovenščini spregovoril minister dr. Ružič:

„Velepoštovana gospoda! Z velikim veseljem sem prejel vabilo predsedništva vašega uglednega društva „Pravnik“ in rad sem prišel na današnjo svečano manifestacijo slovenskega pravnštva. Kot minister pravde se posebno radujem, da morem v glavnem mestu lepe Slovenije, v beli Ljubljani, pozdraviti predstavnike onega stanu, ki je nosilec velike ideje pravice — temelja zdravega društvenega in narodnega življenja. Posebno pozdravljam društvo „Pravnik“ kot tako in vse njegovo članstvo, ki je tekom 50 letnega delovanja vedno igralo pomembno vlogo v našem javnem in kulturnem življenju. Ob svoji petdesetletnici se društvo „Pravnik“ res lahko s ponosom ozira nazaj na svojo polstoletno delovanje, ko je zvesto idejam svojih ustanoviteljev z ostalimi predstavniki slovenskega naroda vodilo v preteklosti dolgoletno borbo za enakopravnost slovenskega jezika. Znano mi je, kako iniciativno je vaše društvo posegalo v vsa vprašanja, ki so bila važna za vaše kulturno življenje. Omenjam samo sodelovanje vaših članov pri ustvarjanju univerze in Akademije znanosti in umetnosti v Ljubljani. Plodovito je tudi vaše delo na polju pravne literature in lahko ste ponosni zlasti na vaše glasilo „Slovenski Pravnik“, ki je najbolj vidni znak vašega delovanja. Vaši člani imajo tudi velik vpliv

na naše zakonodajstvo, saj od zedinjenja dalje vneto sodelujejo v zakonodajnih komisijah. Ob petdesetletnici vašega uspešnega dela vam pristrčno čestitam. Vaše pomembno in uspešno delo je našlo priznanje tudi na Najvišjem mestu. Zelo me veseli, da vam morem sporočiti, da so kraljevi namestniki v imenu Njegovega Veličanstva kralja Petra II. z ukazom na današnji dan odlikovali vaše društvo „Pravnik“ za zasluge, ki si jih je steklo tekom 50 letnega delovanja z redom Sv. Save II. razreda. K temu visokemu odlikovanju vam pristrčno čestitam in se z vami veselim velike pozornosti, ki jo uživa vaše društvo na Najvišjem mestu. Želim, da društvo „Pravnik“ ohrani svetle tradicije svoje preteklosti in da nadaljuje svoje uspešno delovanje v korist in dobro našega kralja, naroda in države.“

Nato je predal minister odlikovanje predsedniku, ki se je za visoko odlikovanje imenom društva pristrčno zahvalil in prosil g. ministra, da naj tolmači našo zahvalo in udanostna čustva na najvišjem mestu ter pozval vse navzoče k vzkliku Nj. Vel. Kralju in Kraljevskemu Domu.

Govor ministra je bil živahno aklamiran. Nastopil je nato slavnostni govornik dr. Vladimir Ravnihar, podžupan ljubljanski, ki je s svojim govorniško dovršenim prednašanjem žel najtoplejše odobravanje. Govor smo v celoti že priobčili v 3.—4. številki našega glasila.

Nato je društveni predsednik z lepim nagovorom izročil navzočim novim častnim članom dokumente častnega članstva ter jim v imenu vseh mlajših društvenikov iskreno želel, naj bi jih Bog še dolgo vrsto let med nami ohranil, njim v prid in veselje, nam v čast in vzgled.

Za častne člane, ki jih je zbrano članstvo burno pozdravljalo, se je zahvalil ginljivo g. dvorni svetnik v p. Gabrijelčič.

Blagajnik dr. Urbanc je sporočil, da se je tudi ob tej priliki, za 50 letnico ustanovila zadruga „Pravniški dom“, ki ima namen zgraditi v Ljubljani osrednji dom slovenskih pravnikov ter je pozval vse člane k sodelovanju in pristopu v to zadrugo. Objavljena ustanovitev je bila topla pozdravljena.

Tajnik Orožen je prečital brzojavne in pismene čestitke društvu. Čestitali so: Právníká jednotá na Slovensku v Bratislavi, dekan pravnih fakultet v Ljubljani, Subotici in Beogradu, dekan filozofske fakultete v Ljubljani, Slovenska Matica v Ljubljani, Združenje bolgarskih sodnikov v Sofiji, Pravničko društvo v Somboru, uredništvo revij „Pravosudje“ v Beogradu, „Arhiv“ v Beogradu, „Pravnički glasnik“ v Novem Sadu, „Društvo slušateljev juridične fakultete“ v Ljubljani, predsednik dr. Barle (Novo mesto), docent Blagojević (Subotica), kasacijski predsednik in predsednik Udruženja sodnikov R. Jankovič, prof. dr. Slobodan Jovanović (Beograd), dr. Kraševac (Logatec), dr. Kulaš (Beograd), prof. dr. Živojin Perić (Beograd), dr. Rudolf (Konjice), dr. Stajno (Ljutomer), kasac. sodnik dr. Vragović (Zagreb), dr. Werk (Zagreb), dr. Wilfan (Dunaj).

Z navdušenjem sta bili nato sprejeti udanostni brzajavki Nj. Veličanstvu Kralju Petru II. in Nj. Visočanstvu Knezu Pavlu.

Ko se ni nihče več javil k besedi, je ob ½20. uri predsednik zaključil to pomembno zborovanje.

Zvečer ob 20. uri se je vršil v okrašeni veliki dvorani „Zvezde“ svečani banket, katerega se je udeležilo 150 gostov, med njimi minister pravde in prav vsi odličniki — udeleženci popoldanskega zborovanja, nadalje pa malone brez izjeme vsi vidnejši predstavniki pravniškega življa v Ljubljani in izven nje, tako da je uspela prireditelj nudila krasno sliko med pravniki vladajoče harmonije.

Vrsto napitnic je otvoril kot domačin predsednik dr. Dolenc, ki je napil domovini — državi, nato pa njenemu predstavniku in čuvarju njenih pravic ministru pravde g. dr. Ružiču, banu g. dr. Natlačenu, predstavniku naše hrabre vojske div. generalu Lukiću in vsem drugim visokim predstavnikom državnih in avtonomnih oblastev, ustanov in korporacij ter zastopnikom bratskih hrvatskih in srbskih pravniških družin. Njemu se je zahvalil minister g. dr. Ružič, ki je ob koncu govora pozval vse navzoče, da so napili Nj. Veličanstvu Kralju in celi Kraljevski hiši. Društveni podpredsednik g. dr. Sajovic je napil bratskim srbskim in hrvatskim pravnikom, opozarjajoč na tesne vezi, ki družijo od nekdanj slovenske, hrvatske in srbske pravnike. Društvu je nato napil g. dr. Ivo Politeo v imenu Hrvatskega društva Pravnika, zagrebške advok. zbornice in Saveza advok. zbornic kraljevine Jugoslavije. G. dr. Dragoljub Ivković je čestital društvu v imenu beograjske advok. zbornice in revije „Branica“ ter odvetnika dr. Janka Čupca. Nato je društveni odbornik višji drž. tož. dr. Kravina nazdravil vsem navzočim častnim članom. Govoril je za tem kot zastopnik Akademije znanosti in umetnosti g. prof. dr. Krek, katerega globoko zasnovani govor priobčimo na drugem mestu v celoti. Rektor univerze g. dr. Kušej je obujal spomine za časa njegovega vstopa v društvo in čestital društvu v imenu Univerze. Za častne člane se je zahvalil g. dr. Pretner. Kot predsednik adv. zbornice je čestital g. dr. Žirovnik, kot predsednik notarske zbornice g. dr. Kuhar. Pomemben govor je imel g. dr. Dinko Puc, ki se je spominjal minule herojske dobe društva „Pravnika“, ko je bil potreben boj pravice proti nasilju, sedaj se pa zopet vračamo v slično dobo, ko vlada sila nad pravom in je zopet nastopil čas, da se moramo v obrambo pravice pravniki zopet strniti. Niz napitnic je zaključil dr. Černež, ki je v imenu mlade generacije obljubil, da bodo mladi stopali po istih stopinjah kot starejši.

Razpoloženje na banketu je bilo skozi in skozi svečano in prigrčno ter so se udeleženci razšli z željo, da bi bili širši slični sestanki pravnikov prav potrebni.

Vsem, ki so kakor koli pripomogli k tako uspehi pros'lavi, izreka odbor najtoplejšo zahvalo.

Kronika društva „Pravnika“. Običajni pomladanski izlet je priredilo društvo na dan 14. maja. Ker je slabo vreme nagajalo, je odpadla pot iz Rimskih Toplic po hribovju mimo Sv. Jedert in čez hrib Sv. Mihaela v Laško ter si je izbralo le manjše število najvztrajnejših pešcev pot ob Savinji. Navzlic temu se je zbralo v zdraviliškem domu v Laškem že dopoldne veliko število izletnikov iz Ljubljane, Celja in bližnjih krajev, ki jim dež ni motil niti najmanj dobre volje. Število vseh je narastlo popoldne skoro na osemdeset. Med običajnimi napitnicami po obedu naj omenjamo poleg predsednikovega pozdrava govor častnega člana dr. J. Hrašovca, ki se je spominjal Pravnikovega izleta v Laško l. 1892, na katerem je vlada prepovedala troje kratkih predavanj, češ da je območje društvenega delovanja samo Ljubljana. Dr. Hrašovec je opozarjal zlasti na razliko med takratnim položajem Slovencev in danes, na dejstvo, ki je današnji mladini skoro popolnoma neznano. Po obedu so si ogledali izletniki novo in moderno urejeno laško pivovarno, kjer jim je bil kažipot gd. inž. Uhliř, in so jim pri prigrizku, ki jim ga je priredilo pivovarniško vodstvo, postregle prijazno gg. Pernatova, Roševa in Uhliřeva. Slabo vreme dobrega razpoloženja ni moglo pregnati, izlet je v družabnem oziru uspel kar najbolje. — Dne 29. marca je umrl društveni častni član dr. Alojz

Homan. Na grobu mu je spregovoril poslovilne besede društveni predsednik dr. Dolenc. — Dne 9. maja je umrl bivši član, veliki in zaslužni hrvatski pravnik dr. Josip Šilović, pred svetovno vojno (v letih 1892 do 1913) dolgoletni urednik zagrebskega „Mjesečnika“. Šilovićeve zasluge za kazenskopravno vedo in hrvatsko pravo sploh, njegovo delovanje na zakonodajnem in karitativnem področju v Hrvatski in Slavoniji je opisal v Slovenskem Pravniku l. 1928 ob njegovi sedemdesetletnici dr. Dolenc. Njegove zadnje poti se je udeležil v „Pravnikovem“ imenu namestnik vrhovnega državnega tožilca dr. Stuhec.

Osebnosti. Postavljeni so: za predsednika okrožnega sodišča v Murski Soboti Serbec Janko, za sodnike okrožnih sodišč Šporn Anton (Ljubljana), Papež Slavko (Celje), dr. Kejžar Mirko (Maribor), za starešino okrajnega sodišča Cerne Josip (Črnomelj), za sodnika okrajnih sodišč Kitek Gojko (Vransko) in Modic Kazimir (Rogatec). — Premeščeni so: sodnika Hribar Stanislav v Škofjo Loko, Pleiweis Karel v Ljubljano, namestnik državnega tožilca dr. Lučovnik Hinko v Ljubljano. V pokoj je stopil predsednik okrožnega sodišča dr. Žiher Franc. — Umrli so: odvetnika dr. Homan Alojz, dr. Frlan Franc, dvorni svetnik in finančni ravnatelj v pok. Kliment Alojz, sekcijski načelnik v pok. dr. Globočnik-Sorodolski Vladimir, sreski načelnik dr. Potočnik Mirko, sodnik Vejnar Josip.

Desetletnica časopisa „Narodno Blagostanje“. Konec lanskega leta je poteklo 10 let, odkar izhaja v Beogradu ekonomski tednik „Narodno Blagostanje“, ki ga urejuje bivši profesor za narodno gospodarstvo na beograjski univerzi, eden izmed najbolj talentiranih in znanstveno podkovanih jugoslovanskih nacionalnih ekonomov, dr. Vladimir Bajkić. Brez pretiravanja se sme reči, da ni bilo v teku zadnjih 10 let niti večjega niti manjšega gospodarskega vprašanja, na katero bi strokovno ne reagiralo „Narodno Blagostanje“. Denarna, bančna, finančna vprašanja, vprašanja kreditne in trgovinske politike, združništva, socialne politike, položaja kmetijstva in regulacije kmetijskih dolgov, položaja rudarstva, industrije in prometa, vprašanja konjunktura in krize, slednjič vprašanja trgovinskega prava in marsikaterih drugih pravnih gran — vse to se je obravnavalo v številnih člankih, katerih večina je prišla izpod peresa urednika samega, čigar strokovna kompetenca, izjemna bistroumnost in izvrstne stilistične vrline so vedno vzbujale veliko zanimanje pri vseh bralcih „Narodnega Blagostanja“. Kritičen pregled gospodarskih problemov in gospodarskih dogodkov v vseh glavnih državah sveta, oddelek „obavešajne službe“ in z redkim znanjem borznega mehanizma sestavljen oddelek o „konjunkturi“ so podajali podrobno informacijo o poteku domačega in inozemskega gospodarskega življenja. Z ozirom na vse to se „Narodno Blagostanje“ more primerjati z boljšimi inozemskimi ekonomskimi tedniki.

Požrtvovalno 10 letno službo „Narodnega Blagostanja“ narodnemu gospodarstvu ne more zabeležiti, brez spoštovanja noben, ki mu je drag razvoj tega gospodarstva in ki zna ceniti visoko vrednost mnenja in nasvetov kompetentnega znanstvenega strokovnjaka.

Ob priliki desetletnice izražamo toplo željo, da naj „Narodno Blagostanje“ le dolgo vrsto let vrši svoje za narodno gospodarstvo koristno delo in svojo odgovornosti polno službo gospodarski kulturi Jugoslavije.

Dr. Aleksander Bilimović.

Največji

slovenski pupilarnovarni
zavod

MESTNA
HRANILNICA
LJUBLJANSKA

Stanje vlog din 420.000.000.—.

Lastne rezerve „ 28.650.000.—.

Dovoljuje posojila proti vknjižbi.

Za vse obveze hranilnice jamči

Mestna občina ljubljanska.

Obrestujemo vloge

na hranilne knjižice in v tekočem računu z najugodnejšo obrestno mero.

Dajemo posojila

vsake vrste.

Kupujemo,

prodajamo in posojujemo razne vrednostne papirje.

Opravljamo

vse posle denarnih zavodov.

Dravska banovina

jamči z vsem svojim premoženjem in davčno močjo za naše obveznosti.

Hranilnica
dravske banovine

Ljubljana Maribor Celje Kočevje